

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOUMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Jarmila Vejskalová

**KULTURNÍ TRADICE REGIONU A JEJICH VYUŽITÍ
V PRIMÁRNÍ ŠKOLE**

Diplomová práce

Olomouc 2013

vedoucí práce: Mgr. Alena Vavrdová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených literárních a internetových zdrojů.

V Olomouci dne

.....

Vlastnoruční podpis

.....

Poděkování

Děkuji své vedoucí práce, Mgr. Aleně Vavrdové, Ph.D., za odborné vedení, cenné náměty a připomínky, ochotu a čas, který mi věnovala při konzultacích v průběhu psaní mé diplomové práce. Dále chci poděkovat všem základním školám a žákům za pomoc při realizaci výzkumu.

OBSAH

OBSAH.....	4
ÚVOD.....	6
I TEOTERICKÁ ČÁST.....	7
1 REGION PROSTĚJOVSKO.....	7
1.1 Poloha a rozloha regionu Prostějovsko	7
1.2 Geologie a geomorfologie regionu Prostějovsko	8
1.3 Přírodní podmínky regionu Prostějovsko	8
2 MĚSTO PROSTĚJOV	9
2.1 Přírodní poměry Prostějova.....	9
2.2 Symboly města Prostějova	10
2.3 Historie Prostějova.....	11
2.4 Významné stavby Prostějova	13
3 TRADIČNÍ LIDOVÁ KULTURA	21
3.1 Vymezení pojmu.....	21
3.2 Projevy tradiční lidové kultury na Prostějovsku	21
3.2.1 Hanácký lidový oděv a kroj.....	21
3.2.2 Mužský kroj	22
3.2.3 Ženský kroj	28
3.2.4 Lidová píseň a muziky	33
3.2.5 Lidové tance.....	34
3.2.6 Hanáčtina	35
4 KULTURNÍ TRADICE A ZVYKY HANÉ SE ZAMĚŘENÍM NA REGION PROSTĚJOVSKO	36
4.1 Advent a Vánoce na Hané.....	36
4.2 Doba předvelikonočního půstu a Velikonoc na Hané	38

4.3	Prostějovské hanácké slavnosti	44
5	RÁMCOVÝ VZDĚLÁVAVÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ A KULTRUNÍ TRADICE REGIONU	45
5.1	Vzdělávací obor český jazyk a literatura	45
5.2	Vzdělávací obor hudební výchova.....	46
5.3	Vzdělávací obor výtvarná výchova	47
5.4	Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět	48
6	VYUŽITÍ REGIONU VE VYUČOVÁNÍ VLASTIVĚDY	50
	II EMPIRICKÁ ČÁST.....	51
7	CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY.....	51
7.1	Cíle šetření a stanovení předpokladů	51
8	METODIKA ŠETŘENÍ.....	52
8.1	Popis použitého dotazníku	52
8.2	Charakteristika analýzy dat	52
8.3	Charakteristika výzkumné skupiny.....	52
8.4	Vyhodnocení a interpretace šetření	53
9	OVĚŘENÍ PLATNOSTI PŘEDPOKLADŮ A SHRnutí VÝSLEDKŮ	74
	III PRAKTICKÁ ČÁST.....	76
10	CHARAKTERISTIKA PROJEKTU ADVENT A VÁNOCE NA HANÉ.....	76
	ZÁVĚR	92
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	93
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	93
	SEZNAM PŘÍLOH	97
	ANOTACE.....	111

ÚVOD

„Jest cosi více než krásného v tomto kraji, víc se to cítí, než se dá říci, cosi svatého. Hledí na nás nejen malebná krása přírody, uklidňující, očišťující, povznášející, ale dýchá na nás zároveň mravní síla Moravy. Ta malebná krása je všude...“ napsal kdysi spisovatel František Táborský.

Úrodná Haná je srdcem Moravy, je to nížinatá oblast plná úrodných polí, bohatých krojů, krásné hanácké muziky, hanáčtiny, dobrého vína a dobré nálady. Každá oblast Hané má svou historii, své tradice, významné osobnosti, ale i sny a perspektivy. Úrodná Haná je mým domovem, je to kraj, ve kterém jsem se narodila, prožila své dětství a žiji i dnes. Žiji nedaleko Olomouce v malebném městečku Prostějov, který já osobně považuji za srdce Hané, proto jsem si zvolila téma „*Kulturní tradice regionu a jejich využití v primární škole*“.

Cílem diplomové práce je utvořit komplexní pohled na region Prostějovsko se zaměřením na kulturní tradice v národopisné oblasti Haná. Dnešní doba příliš nepřeje kulturním tradicím, zvykům a projevům tradiční lidové kultury, proto jsem se rozhodla přiblížit kulturní tradice dnešním dětem a vytvořit projekt se zaměřením na téma advent a Vánoce na Hané, který by mohl oživit některé zapomenuté zvyky a tradice, které byly v minulosti samozřejmostí.

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou, empirickou a praktickou část. Teoretická část obsahuje geografickou, geologickou charakteristiku regionu a přírodní podmínky regionu. Další kapitola teoretické části přináší bližší charakteristiku města Prostějova, obsahuje stručnou historii města, geografickou charakteristiku, přírodní podmínky, státní symboly a další cenné informace. Následující kapitola je věnována tradiční lidové kultuře regionu – hanáckému lidovému oděvu a kroji, hanácké muzice, lidovým tancům a hanáčtině. Čtvrtá kapitola pak vymezuje kulturní tradice a zvyky na Hané. V páté kapitole navrhujeme možnost zařazení tematiky kulturních tradic regionu do Rámcového vzdělávacího programu základního vzdělávání. Empirická část interpretuje šetření uskutečněné mezi žáky 5. tříd 1. stupně základních škol Prostějovska. Hlavním cílem bylo zjistit, zda mají žáci přehled o kulturních tradicích regionu. Dílčím cílem bylo zjistit, zda by se žáci chtěli dozvědět více informací o hanácké tradiční lidové kultuře.

Praktická část obsahuje projekt zaměřený na tematiku adventu a Vánoc na Hané, který přináší cenné informace o téměř zapomenutých tradicích. Tento projekt může sloužit jako námět pro tvořivou činnost učitelů vyučujících region Prostějovsko.

I TEOTERICKÁ ČÁST

1 REGION PROSTĚJOVSKO

1.1 Poloha a rozloha regionu Prostějovsko

Prostějovsko leží v centru Moravy, na východě sousedí s okresy Olomouc a Přerov. Na jihu sousedí s okresy Kroměříž a Vyškov a na západní straně s okresem Blansko. Region Prostějovsko má rozlohu téměř 770 km² a obývá ho asi 112 tisíc obyvatel. Do regionu Prostějovsko zahrnujeme okresní město Prostějov, přilehlá menší města Kostelec na Hané, Konice, Němčice nad Hanou a okolní obce, kterých je 88.

Obr. č. 1: Umístění regionu Prostějovsko na mapě ČR
Zdroj: (Web 71 [online])

Obr. č. 2: Mapa Prostějova a jeho městských částí
Zdroj: (Weby regionu [online])

1.2 Geologie a geomorfologie regionu Prostějovsko

Z geologického a geomorfologického pohledu řadíme Prostějovsko k těmto základním geologickým a fyziologickým jednotkám našeho státu – České vysočině a Karpatům. V regionu Prostějovsko nalezneme krasová území prvohorního stáří v okolí Ludmírova a Čelechovic. V Ludmírově se nachází údolí Ponikve s ponory a krasovými prameny, jeskyně Průchodnice, Liščí díra, Jalovčí jeskyně a Burianova jeskyně. V Čelechovicích je krasových útvarů méně, jsou zde pouze různé podzemní útvary a malé jeskyňky.

1.3 Přírodní podmínky regionu Prostějovsko

Region Prostějovsko leží v nadmořské výšce 225 m (dále jen m. n. m.) a nachází se v mírném podnebném pásu, který je typický pro celou střední Evropu.

Region Prostějovsko můžeme podle přírodních podmínek rozdělit na dvě odlišné části - část kopcovitou a nížinatou. V západní části regionu (Drahansko a Konicko) převládají kopce a lesy, naopak východní část tvoří úrodná a nížinatá Haná, která leží ve středu Hornomoravského úvalu (Kvapil, 1995).

2 MĚSTO PROSTĚJOV

Rozloha Prostějova činí 46,6 km² a při počtu necelých 45 tisíc obyvatel jej můžeme řadit mezi menší města ČR.

2.1 Přírodní poměry Prostějova

Prostějov leží ve středu Moravy a patří do provincie Západní Karpaty, subprovincie Vněkarpatské sníženiny, oblasti Západní vněkarpatské sníženiny, celku Hornomoravský úval, podcelku Prostějovská pahorkatina, okrsku Romžská niva. Nadmořská výška Prostějova se pohybuje od 244 m. n. m. do 214 m. n. m. Z geologického hlediska se Prostějov nachází v příkopové propadlině Prostějovský příkop, je tvořen skalním podkladem a okolními horninami. Prostějov patří do povodí řeky Moravy a úmoří Černého moře. V okolí Prostějova protéká říčka Hloučela, která se vlévá ve Vrahovicích do řeky Romže (Grůzová, 2000).

Většina rostlin a živočichů se vyskytuje v okolí říčky s názvem Hloučela pramenící v Dražanské vrchovině. V této říčce žije mnoho vodních živočichů. Vzhledem k tomu, že Hloučela je průzračně čistá, můžeme zde spatřit raka říčního, kterého považujeme za indikátora čisté vody. V Hloučeli žijí kromě raka i další živočichové - hrouzek obecný, střevele potoční, jelec tloušť, mřenka mramorová, pstruh obecný, plotice obecná a další. Celé okolí říčky lemuje nádherný lesopark Hloučela určený k relaxaci místních obyvatel, zajišťuje městu notnou dávku kyslíku. V okolí lesoparku žije spousta lesních živočichů, např. skokan hnědý, ledňáček říční, žluva hajní a další (Daňková, 2008).

Další přírodní pás zeleně představuje mlýnský náhon, protéká kolem Krasic, Čechovic a Domamyslic. Okolí mlýnského náhonu lemují stromy a keře, které působí uklidňujícím dojmem a zásobují západní městské části Prostějova kyslíkem.

Prostějov se pyšní velkým počtem městských parků, které představují pro obyvatele města esteticky a biologicky cenná místa. Největším parkem jsou Kolářovy sady, jejichž rozloha činí 49 000 m². Dále nalezneme v Prostějově Smetanovy sady a botanickou zahradu sloužící ke vzdělávání a relaxaci místních obyvatel (Grůzová, 2000).

Obr. č. 3: Ledňáček říční
Zdroj: (Blíž k přírodě [online])

Obr. č. 4: Rak říční
Zdroj: (Blíž k přírodě [online])

2.2 Symboly města Prostějova

Městský prapor

Obr. č. 5: Městský prapor
Zdroj: (Statutární město [online])

„Městský prapor má tvar obdélníku o poměru stran 2:3 a je v polovině svisle dělený na pravou modrou a levou žlutou část, uprostřed na rozhraní barevných polí je znak města

ve španělském štítu. Městský prapor se umísťuje tak, že modré pole je vždy vpravo nebo nahoře.“¹

Městský znak

Obr. č. 6: Městský znak
Zdroj: (Statutární město [online])

„Městský znak představuje štít svisle půlený. V pravé zlaté polovině je červená mříž ze čtyř kosmých a pěti šikmých pásů se zlatými hřeby na křížení, a to v podobě šesticípých hvězdiček. V levé modré polovině je půl černé nekorunované orlice se zlatými drápy, zobákem a červeným jazykem, hledící doleva.“²

2.3 Historie Prostějova

Počátky města, středověk a raný novověk

Osídlení kraje v místě, kde leží dnešní Prostějov, zaznamenáváme již od období neolitu (asi 5000 let př. n. l.).

První historická zmínka o Prostějově je však známá až od r. 1141. Prostějov byl popsán v moravské listině a nazván osadou Prostějovice.

Prostějov byl až do 1. poloviny 14. stol. panským majetkem, důkazem toho je pobyt krále Přemysla Otakara I. a moravského markraběte Vladislava Jindřicha v r. 1213.

Od r. 1258 až do konce 14. století (dále jen stol.) se Prostějov neobjevuje pod názvem Prostějovice jako doposud, ale pod zněmčeným názvem „Prosteys“.

V letech 1390 získali Prostějov páni z Kravař. Za vlády těchto pánů bylo k Prostějovu

¹ Prapor a znak města. *Statutární město Prostějov*. [online]. 13. 1. 2013 [cit. 2013-01-13]. Dostupné z: http://www.mestopv.cz/cz/turista/o_meste/prapor_a_znak/

² Prapor a znak města. *Statutární město Prostějov*. [online]. 13. 1. 2013 [cit. 2013-01-13]. Dostupné z: http://www.mestopv.cz/cz/turista/o_meste/prapor_a_znak/

připojeno i plumlovské panství.

Důležitým bodem v dějinách Prostějova je r. 1390, ve kterém získal Prostějov právo výročního trhu. Udělil mu jej sám markrabě Jošt. Znamenalo to, že Prostějov se stal oficiálně městem. Slibný vývoj města byl oslaben vpádem husitských vojsk a zničením augustiniánského kláštera.

Město Prostějov se stalo po r. 1454 židovskou obcí a po r. 1495 bylo pod vládou Pernštejnů téměř 100 let. Díky vládě Pernštejnů město opět získalo svoji prosperitu. Po roce 1495 se o Prostějově mluví jako o židovském městečku, právě v tomto období dochází k rozsáhlým stavbám městských hradeb a renesanční radnice. Po pánech z Pernštejna vládl v Prostějově rod Lichtenštejnů v letech 1599 – 1848. Za vlády Lichtenštejnů v Prostějově vypukl v r. 1697 obrovský požár, který zachvátil téměř celé město. Shořela škola, radnice i kostel. Město získává nový vzhled, většina hlavních budov je postavena v barokním stylu.

K velkému rozvoji města dochází zejména v 18. stol., kdy se začal ve velké míře rozvíjet židovský obchod, dochází ke značnému rozvoji textilního, potravinářského a oděvního průmyslu.

Od osvícenství až po současnost

Osvícenské reformy ovlivnily nejen školství, zdravotnictví, náboženství, ale i kulturu, obchod a průmysl v Prostějově. Za dob osvícenství se Prostějov stal významným ekonomickým centrem Rakouska - Uherska. V roce 1801 založil žid Veith Ehrenstamm v Prostějově soukenickou továrnu, což přilákalo nové obyvatele. V r. 1870 dochází k vybudování železničního spojení Nezamyslice - Prostějov - Olomouc.

Na přelomu 19. a 20. stol. město Prostějov pomalu, ale jistě získává svoji podobu. V letech 1906 – 1907 je postaven Národní dům, perla secese. V letech 1911 – 1914 je postavena nová radnice. Po r. 1918 pokračuje rozvoj města, který je později narušen nacistickou okupací, následuje vyhlazení 1300 židů a zničení židovské obce.

Za komunistické totalitní vlády dochází k rozsáhlým demolicím v historickém jádru města a postavení obchodního domu Prior. V letech 1989 se město Prostějov vrací k demokratické samosprávě, občané města se účastní po 44 letech prvních svobodných voleb (Janoušek, 1933).

2.4 Významné stavby Prostějova

Městské opevnění

Pozůstatky městských hradeb se nachází ve Školní a Knihařské ulici. Městské opevnění pochází z let 1495 – třicátých let 16. stol. Hradby jsou charakteristickým znakem středověkých měst. Hradby se ve středověku stavěly v různých podobách, např. v podobě zdí, vodních příkopů, dřevěného opevnění kombinovaného s hlinou. Základní funkcí městských hradeb byla funkce obranná. Městské hradby měly i další funkce, tvořily viditelné hranice města, což bylo symbolem bohatství a určité odlišnosti. Hradby sloužily i jako ochrana před šířením nejrůznějších epidemií a chorob. V branách hradeb probíhaly kontroly osob a zboží, platilo se zde mýto za vstup do města.

Informace o původním prostějovském opevnění se nedochovaly. *„Zřejmě šlo o jednoduché hrzení charakteristické pro řadu jiných měst, a to ve formě příkopu a hliněného valu s palisádou nebo plotem, které bylo prolomeno branami či vraty (Chytil, Belšík, 2009, str. 11).“*

Zámek

Budova prostějovského zámku se nachází na Pernštýnském náměstí a pochází z 20. – 70. let 16. stol. Prostějovský zámek patří k významným budovám města Prostějova. Prostějovský zámek je úzce spjatý s moravským šlechtickým rodem Pernštejnů, který vládl Prostějovu téměř sto let. Budova prostějovského zámku působí na první pohled zajímavě, uvnitř zámku je ukryta historie vlády rodu Pernštejnů, ale také spousta uměleckých, řemeslných a stavebních detailů, které mají vysokou historickou hodnotu. Rezidence se začala stavět již ve 20. letech 16. stol. Za vlády Jana z Pernštejna, podařilo se mu vykoupit několik domů a pozemků, které stály na místě dnešního zámku. Zámek byl dostavěn v roce 1532.

Zámek prošel od jeho první výstavby mnoha přestavbami a úpravami, přičemž gotizující prvky se stylem nastupující renesance byly zachovány. Město usiluje o restauraci a postupnou obnovu tohoto významného objektu.

*Obr. č. 7: Zámek v Prostějově
Zdroj: (CAD Projekt plus [online])*

Náměstí T. G. Masaryka

Centrum Prostějova tvoří náměstí T. G. Masaryka, na kterém ve 13. stol. vybudovali němečtí osadníci novou trhovou ves, můžeme ji s trochou nadsázky považovat za předchůdce dnešního náměstí.

Nová radnice

Náměstí T. G. Masaryka zdobí radnice stavěná v letech 1911 – 1914. Plány na výstavbu nové radnice vypracoval profesor techniky z Brna Karel Hugo Kepky. Na stavbě nové radnice se podíleli prostějovští stavitelé Josef Neďelník a Rudolf Konečný. Sochařskou výzdobu vytvořil Josef Bernauer, štukové ozdoby vytvořil Vladimír Pleský, nábytek navrhl Robert Kořalka. Radnici dominuje věž, která sahá do výšky 66 m. Věž je zdobena orlojem a hodinami. Pozornost si zaslouží interiér radnice v historizujícím stylu.

V dnešní době slouží radnice k různým kulturním událostem, odehrávají se zde různé kulturní akce, vítání nových občánků města Prostějova, předávání maturitních vysvědčení, svatby a další kulturní události.

Obr. č. 8: Radnice v Prostějově
Zdroj: (Slavné vily [online])

Stará radnice

Stará radnice byla postavena v letech 1521-1530. Právě 16. stol. znamenalo pro Prostějov dobu značného stavebního a hospodářského rozvoje. Stará radnice byla postavena v renesančním stylu, který působí městsky a vznešeně. Vzhledem k tomu, že město Prostějov nemělo v 16. stol. žádnou radnici, začala sloužit tato budova jako radnice a dlouhá léta reprezentovala město. V současnosti slouží tato budova jako muzeum. „*Muzeum nabízí návštěvníkům kromě příležitostných expozic také 5 stálých expozic - Národopis, Pravěk Prostějovska, Geologie a paleontologie Prostějovska, expozici věnovanou prostějovskému rodákovi básníkovi Jiřímu Wolkerovi (1900-1924) a poslední s názvem Hodiny, hodinky - ze sbírek muzea.*“³

Farní kostel Povýšení svatého Kříže

Nedaleko muzea se nachází farní kostel Povýšení svatého Kříže (dále jen sv.) bývalý klášter augustiniánů kanovníků. Klášter založili v r. 1391 augustiniánští kanovníci a přistavěli trojlodní kostel, který byl zasvěcený Navštívení Panny Marie. Podobu a název kostela nejvíce ovlivnil velký prostějovský požár v r. 1697. Podle dochované pověsti shořel celý kostel kromě kříže s Ježíšem, který zůstal stát na hromadě trosek. Místní tento jev

---

³ Expozice. *Muzeum Prostějovska v Prostějově*. [online]. 12.1.2013 [cit. 2013-01-12]. Dostupné z: <http://www.muzeumpv.cz/>

považovali za velký zázrak, nechali kostel obnovit a pojmenovat jako kostel Povýšení sv. Kříže. Farní kostel Povýšení sv. Kříže není jediným kostelem v Prostějově, máme hned několik dalších kostelů a kaplí - kostel Milosrdných bratří, farní kostel sv. Petra a Pavla, filiální kostel sv. Cyrila a Metoděje, farní kostel sv. Bartoloměje, kapli Andělů strážných, kapli sv. Anny v Drozdovicích, kapli sv. Anny v Čechovicích, kapličku Anděla strážného a kapli sv. Otýlie v Čechůvkách. Prostějov se může pyšnit i jedinou židovskou synagogou na Demelově ulici. Tato synagoga byla postavena v 16. století a sloužila jako modlitebna pro židovskou menšinu na území Prostějova.

*Obr. č. 8: Kostel Povýšení sv. Kříže
Zdroj: (Slavné vily [online])*

Měšťanský dům Wolkerův

Dům se nachází na náměstí T. G. Masaryka, je součástí řadové zástavby domů na náměstí T. G. Masaryka. Tento dům je rodným domem známého básníka Jiřího Wolker. Básník Jiří Wolker složil svá nejlepší a nejznámější díla právě v tomto domě. Vzhledem k tomu, že Jiří Wolker zemřel velice mladý, je tento dům bohužel i domem jeho úmrtí. Dokladem toho, že v tomto domě žil básník Jiří Wolker, je busta Jiřího Wolker pod oknem prvního patra s pamětní deskou a textem: „V TOMTO DOMĚ SE NARODIL / ŽIL, TVOŘIL A ZEMŘEL / BÁSNÍK / JIŘÍ WOLKER / 1900 - 1924“.

Obr. č. 9: Měšťanský dům Wolkrův
Zdroj: (Wikipedie [online])

Dům U Měsíčka

Dům U Měsíčka na náměstí T. G. Masaryka pochází asi z 15. stol. Tento dům patřil k domům, které měly výsadní postavení. Mohlo se zde vařit a nalévat pivo, šenkovat víno a pálit kořalku. V domě U měsíčka se často měnili majitelé, mezi nejvýznamnější majitele patřili soukeník Martin Wunderlich a Zachariáš Gärtler. Nejzajímavější částí domu je gotická komora v přízemí po levé straně dvorního křídla, která sloužila jako úschovna majetku, jednací místnost nebo ložnice.

Dům U sv. Rocha

Dům u sv. Rocha typický svou nepřehlédnutelností a mohutností se nachází na náměstí T. G. Masaryka. Dům se jmenuje podle toho, že zde opravdu bydlel v 18. stol. italský kupec Roch Prestinari, jehož sochu nalezneme v průčelí 2. podlaží domu. Dům U sv. Rocha je výsledkem pozdně gotické přestavby tohoto šlechtice, pochází z 50. let 16. stol. Dům je velice zachovalý, jeho součástí jsou členitě klenuté sklepy, dvůr a chodba s žebrovou klenbou.

V současné době je dům zrekonstruován a složí jako prodejna. V horních patrech jsou byty, které se používají jako kanceláře.

Dům se žudrem

Dům se žudrem se nachází na ulici Mlýnská a pochází z konce 15. stol. Tento dům je nepřehlédnutelný již od 18. století, ve kterém získal dnešní podobu. Dům sloužil jako

hostinec. V 19. století byl dům majetkem rodiny Kožušníčkových. V domě se pořádaly nejdůležitější kulturní a společenské akce města Prostějova, byla zde otevřena knihtiskárna Josefa Vrla, odehrávala se zde valná hromada úvěrního spolku. Dokonce zde byla i redakce týdeníku Prostějovské noviny, které byly později přejmenovány na Hlasy z Hané. V r. 1882 byla v této budově otevřena druhá česká mateřská škola v Prostějově.

Obr. č. 10: Dům se žudrem
Zdroj: (Slavné vily [online])

Židovské domy

Židovské domy jsou součástí řadové zástavby na ulici Hradební a Úprkova. Tyto domy jsou dokladem toho, že zde v minulosti bylo židovské ghetto. Domy byly před koncem 20. stol. odkoupeny městem, mohla tak začít rozsáhlá rekonstrukce. Židovské domy jsou v současnosti označeny jako kulturní památky a patří tzv. „Špalíčku“. Celý objekt je nepodsklepený a slouží jako kancelářská a servisní místnost. Špalíčku patří také židovský dům Veitha Ehrenstamma, který žil v Prostějově počátkem 19. stol. V současné době funguje dům jako galerie. Galerie Špalíček úzce spolupracuje s Prostějovským muzeem, společně pořádají nejrůznější akce pro děti i dospělé. První podlaží domu slouží jako kavárna *Špalíček*, která je jednou z nejkrásnějších kaváren Prostějova a nabízí nejrůznější kávové speciality.

Sokolovna

Sokolovna se nachází na Skálově náměstí a byla postavena v letech 1907-1908. Sokolovna se stavěla pro členy prostějovského Sokola, kteří neměli prostory, kam by mohli chodit cvičit. Jedná se o budovu, která je jednoznačně určena ke sportovním účelům.

Budova byla postavena podle plánů Otakara Pokorného, který pracoval jako

stavbyvedoucí při budování Národního domu. Původně měla být sokolovna v suterénu Národního domu v Prostějově, ale nakonec se od těchto plánů odstoupilo.

Městské lázně

Městské lázně se nachází na Floriánském náměstí, byly postaveny v letech 1959-1962. V Prostějově nefungovalo od poloviny 20. stol. žádné relaxační zařízení tohoto typu, proto si vybudování lázní dala většina územních výborů do svých volebních programů, z výstavby městských lázní se stala politicky důležitá akce. Projekt na vybudování městských lázní vypracovali Vladimír Vychodil, Radoslav Malaska, Alois Smékal a Miloš Libra.

Městské lázně slouží ke koupání a relaxaci obyvatel. Městské lázně mají pro návštěvníky opravdu širokou nabídku služeb. Součástí městských lázní je i restaurace, kosmetika, fitness a další.

Hlavní nádraží

Hlavní nádraží je monumentální stavba, která vznikla ve 40. letech 20. stol. Hlavní nádraží se nachází na Janáčkově ulici, kde stálo původní nádraží z roku 1869, které bylo zničeno na konci války. Hlavní nádraží plní provozní, administrativní a ubytovací funkci. V budově hlavního nádraží jsou i kanceláře, ordinace a také celnice. Původně měly být jednotlivé přístupy na nástupiště podúrovňové, což se nakonec nepodařilo zrealizovat. Budovu hlavního nádraží zdobí plastika sochaře Vladimíra Navrátila z Olomouce.

Národní dům

Národní dům byl dostaven a slavnostně otevřen roku 1907. Národní dům stojí na Vojáckově náměstí, je považován za perlu secese. Plány na výstavbu Národního domu vypracoval Jan Kotěra. Málokdo by si pomyslel, že tehdy mladý umělec Jan Kotěra dokáže vymyslet tak úžasnou stavbu.

Na výstavbě Národního domu se podíleli umělci František Kysela a Jan Preisler. Malíř František Kysela vyzdobil svými malbami salónek Národního domu a Jan Preisler namaloval obrazy ve vestibulu Sen jinocha a Sen dívky. O sochařskou výzdobu se postarali Stanislav a Vojtěch Suchardovi. Karel Petr vytvořil překrásný reliéf Tři grácie. Celý národní dům prosvěćují secesní svítidla, která podle Kotěrových návrhů sestavil a vyrobil Franta Anýž.

Do původní podoby hodně zasáhly přestavby profesora techniky Emila Traquilliniho, který za 2. sv. války nechal odstranit téměř veškerou secesní výzdobu divadelního traktu, zmizely štukové výzdoby, monumentální osvětlovací kandelábry, mosazná svítidla a vitráže, čímž Národní dům rázem ztratil Kotěrovu osobitost. Národní dům po 2. sv. válce dlouho

chátral, rozsáhlá rekonstrukce začala až v r. 1956.

Díky programu záchrany kulturní památky Národního domu v Prostějově byly provedeny rozsáhlé rekonstrukce, kterými byla hodnota a krása Národního domu obnovena. V současnosti nabízí Národní dům svým návštěvníkům zejména kulturní a společenské zážitky vysoké úrovně. Odehrávají se zde různá divadelní představení, plesy a další kulturní akce (Chytil, Belšík, 2009).

*Obr. č. 11: Národní dům v Prostějově
Zdroj: (Slavné vily [online])*

3 TRADIČNÍ LIDOVÁ KULTURA

3.1 Vymezení pojmu

Projevy tradiční lidové kultury zasahují do běžného života lidí v různých regionech i společenských vrstvách. Projevy tradiční lidové kultury jsou různé, můžeme je rozdělit na hmotné a nehmotné. Projevy tradiční lidové kultury byly většinou předávány ústní lidovou slovesností z generace na generaci, čímž ovlivňovaly a ovlivňují běžný život lidí. Projevy tradiční lidové kultury můžeme označit jako nepsanou tradici, která může být mladším generacím předávána v rodinách nebo jiných kulturních společenstvech, např. při školních, mimoškolních aktivitách. Mezi projevy tradiční lidové kultury patří lidová slovesnost, hudba, tanec, hry, obřady, obyčeje, zvyky, dále také technologické dovednosti, řemeslná výroba, metody a díla lidového stavitelství a další druhy lidové umělecké výroby.

Národopisci zkoumají projevy tradiční lidové kultury již od nepaměti, většina záznamů o tradiční lidové kultuře pochází z konce 19. a počátku 20. stol. Tyto záznamy nejsou zatím sepsány systematicky a jedná se spíše o nahodilé a výběrové záznamy. Můžeme se s nimi setkat v odborných institucích, spolcích nebo u jednotlivců (Koncepte účinnější péče o tradiční lidovou kulturu, 2004).

3.2 Projevy tradiční lidové kultury na Prostějovsku

3.2.1 Hanácký lidový oděv a kroj

Název Haná se objevuje již v 16. stol., tenkrát se jako Haná označovalo pouze blízké okolí říčky Hané.

„(Praví) Hanáci sídlí u řeky Hané, Blatáci u Moravy kolem Tovačova a u Rokytnice, třetí dále na východ jsou Zabečáci (Ludvíková, 2002, str. 10).“

V současné době pod názvem Haná rozumíme okolí mezi městy Vyškov, Kroměříž, Prostějov a Olomouc.

Beda Dudík (rodák z Kojetína) r. 1873 říká, že dělení nositelů kroje se může řídit i podle jiných měřítek, např. podle dialektu, území nebo úrodnosti půdy můžeme nositele krojů rozdělit na Blatáky a Blatky žijící v okolí měst Prostějov, Dub a Olomouc. Obyvatele žijící v okolí říčky Hané nazýváme Hanáky - Baňáky a Hanačky, u řeky Moravy sídlí Maravčíci a Moravky a u Bečvy Zabečáci a Zabečačky.

Podle kroje se dalo poznat, kdo je bohatý, odkud pochází, zda je žena svobodná či vdaná.

Období krojů mělo svůj půvab, s trochou nadsázky můžeme toto období označit za pohádkové období, kdy ženy a dívky nosily nadýchané sukně a balónové rukávy, což zdůrazňovalo jejich ženskost. Muži nosili pěkně naškrobené košile a kožené kalhoty. V této době si lidé svého oblečení vážili, protože se často podíleli na výrobě krojů, které s láskou šili pro své blízké. Ženy šily košile pro své muže a košilky pro své dětičky, které pak zdobily a vyšivaly do nich různé ornamenty. Kroje se dávaly darem k různým životním příležitostem, tenkrát si lidé nedokázali život bez kroje představit. Časem však začal kraj z šatníků našich předků postupně mizet.

Mezi nejvýznamnější zprostředkovatele historie kroje, kteří pro nás vypracovali hodnotné prameny ke krojům na Hané, patří: Beda Dudík (1818 – 1890), František Skopalík (1822 – 1891), Josef Klvaňa (1857 – 1919), Jan R. Bečák (1915 – 1987).

Materiál na kroje

K výrobě krojů se používaly zejména dvě rostliny konopí a len, těmto rostlinám věnovali zemědělci zvláštní péči. Díky úrodnosti Hané se tyto rostliny pěstovaly u nás. Polím, na kterých se pěstovaly rostliny k výrobě krojů, věnovali zemědělci zvláštní péči, až třikrát se na jaře přeorávala a hnojila se nejkvalitnějším hnojem. Len a konopí se pak dále zpracovávaly, aby vzniklo kvalitní plátno, ze kterého se šily kroje sváteční, všední nebo pracovní oděvy. Kvalitnímu plátnu předcházelo máčení, rosení, sušení, lámání, drhnutí na drhlíkách, česání a čištění. Z polotovarů se pak vytvářely česáním koudelky, ze kterých přadleny vytvářely na kolovrátcích přízi, která až několikrát bělila. Z hotové a vybělené příze se utkalo plátno, doma si jej hospodyňky nastříhaly a ovroubily. Plátno se pak bělilo a napínalo na dřevěnou kostru. Napjaté plátno se pak muselo často podlévat. Konečná fáze byla opět fáze bělení. Vyráběly se dva druhy plátna jemné a hrubé. *„Z jemného se šily sváteční mužské košile, ženské rukávce, oplečí, fěrtochy, ubrusy, povlečení na postel. Z hrubého se šilo všední oblečení pro ženy, trháčeny – spodní suknice, fěrtochy, zástěry, pro muže košile, kalhoty, ale používalo se i na stolní plachty a poslámky. Z hrubého nebíleného plátna se šily pytle, voznice, trávnic, rozsívky, slamníky (Ludvíková, 2002, str. 12-13).“*

3.2.2 Mužský kraj

Mužský kraj se skládal z několika částí, jednotlivé části a kroje se lišily podle místa bydliště, bohatství, stáří, rodinných poměrů a dalších případných znaků nositele. Mužský kraj

se skládal z košile, kalhot-gatí, pásu, vesty, kabátku, dlouhého kabátu, pláště, kožichu, pokrývky hlavy, obutí a dalších drobných doplňků.

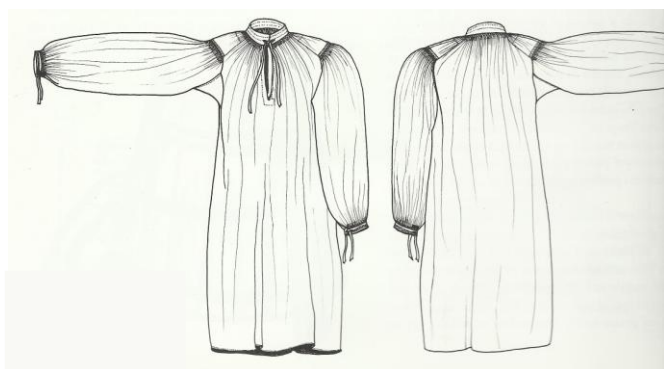
Košile

Obvykle se šily tři druhy košil - konopné košile, užší poloměstské košile, tenčice z bavlněného plátna. Konopné košile, užší poloměstské košile, tenčice z bavlněného plátna měly stejný střih. Byly dlouhé až po kolena, nabírané u krku i u rukávů. Rukávy se šily hodně široké, zavazovaly se šňůrkou.

Konopné košile se šily z rovných kusů plátna, měly nabírané rukávy, kolem krku, na ramenou a kolem rukou se všíval proužek plátna, aby měla košile pěkný tvar. Do límečku se všívala zpevňovací tkanička, která tvořila límec, zavazoval se pomocí šňůrky. Košile se zdobily tkaním různých vzorů v červené nebo modré barvě.

Užší poloměstské košile se nosily na sváteční příležitosti, proto byly lépe propracované. Na ramenou se všíval malý trojúhelník, který zajišťoval větší pohodlí. Košile měly tunikový střih, u krku stojáček, který se zapínal pomocí malého knoflíčku s názvem kříšťálek, někdy se zavazoval šňůrkou.

Tenčice z bavlněného plátna se podobaly konopným košilím, ale jejich výzdoba byla mnohem propracovanější a pestřejší. Tyto košile se zdobily hnědočernou, krémovou až žlutou výšivkou, pod rozparek se vyšívalo srdce nebo geometrický vzor. Tato košile se škrobila na nadrech a na rukávech, byla zdobená „zrcadlovými knoflíky“.

*Obr. č. 12: Mužská košile z hrubého plátna
Zdroj: (Ludvíková, 2002)*

Kalhoty – gatě

Šily se dva druhy kalhot. Kalhoty všední z konopného plátna, ty se nosily hlavně v létě. Dalším druhem byly kalhoty kožené, muži je nosili hlavně v zimě a na zvláštní příležitosti. Kalhoty všední i kalhoty kožené měly stejný střih i délku, lišily se pouze

materiálem

a zdobením. Kalhoty měly pásek, byly docela široké s kapsami na bocích, kalhoty sahaly po kolena a zavazovaly se řemínkem, na každém konci řemínku byla vykrajovaná vybižená ozdoba (viz. obr. č. 12).

Na šití kožených kalhot se používaly kvalitní kůže. Kalhoty se šily z různých druhů kůže, nejčastěji se však používala kůže ovčí, beraní, kozí nebo jelení, ta byla dostupná jen pro nejbohatší měšťany. Barva kalhoty byla červená až hnědočervená, tato barva se později stala symbolem hanáckých kalhot. Barva kalhot se lišila podle toho, ze kterého kraje krojovaný pocházel. Záběčáci nosili kalhoty žluté barvy. Později se však barva kalhot lišila věkem, sociálním postavením nebo zdravotní situací v rodině. Mladí nosili červené kalhoty, starší muži naopak kalhoty žluté. Bohatí žluté, chudí červené, někdy to bylo i naopak, záleželo to na domluvě krojovaných. Pokud v rodině někdo onemocněl a matka se modlila, že pokud se nemocný uzdraví, bude její syn nosit jen žluté kalhoty, tak chlapec nosil jen žluté kalhoty a jiné si na sebe neoblékal, protože se bál, aby se nemoc do domu nevrátila.

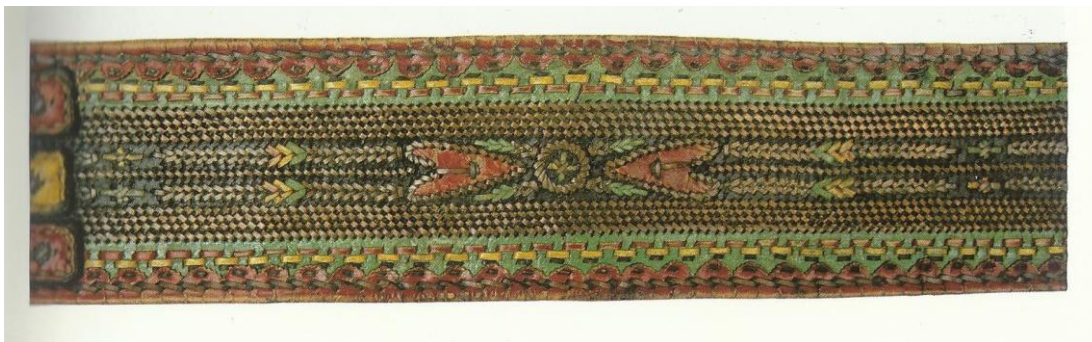
Obr. č. 12: Gatě s vybiženými vázačkami
Zdroj: (Ludvíková, 2002)

Pásek

Pásky na kalhotách sloužily spíše jako ozdoba, kupovaly se hlavně na jarmarcích. Dokonce existovali i řemeslníci - řemenáři, kteří vyráběli ty nejlepší pásky. Podle pásku

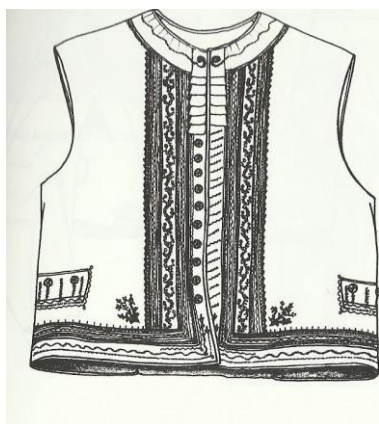
se však nedalo poznat odkud krojovaný pochází. Pásy se zdobily různými motivy v různých barvách.

Obr. č. 13: Pásek
Zdroj: (Ludvíková, 2002)

Vesta

Pro označení vestičky se používaly i jiné názvy - frydka, lajdík, kordula. Na Hané se vestičky vyskytovaly v různých barvách, na západě Hané v černé barvě, na jihovýchodě modré s červeným nebo bílým lemováním. Vesta byla většinou princesového střihu a sahala do pasu. Vesty se zdobily bohatou výšivkou, různými knoflíčky a kapsami, které byly falešné.

Obr. č. 14: Mužská blatácká vesta
Zdroj: (Ludvíková, 2002)

Kabátek

Kabátky se nosily všední nebo sváteční. Všední kabátek se nazýval marinka. Šil se z lněného plátna a zapínal se dřevěnými knoflíky, byl dvouřadový. Vzhledem k tomu, že se nosil ke všedním příležitostem, byl jednoduchý bez výšivky. Sváteční kabátek se šil

ze sukna různé barvy a kvality. Blaťáci nosili kabátek v barvě černé, Baňáci nosili kabátky bílé a zelené. Střihem se kabátky nelišily, kabátek měl střih jako vestička. Kabátek měl pod krkem klopku, která se podšívala většinou červenou barvou. Pokud si ji muž ohnul, kroj získával na barevnosti. Kabátek zdobily knoflíky na úzkých rukávech s rozparkem, který později vymizel. Na kabátku nechyběla výšivka, která také postupem času vymizela. Bohatí Hanáci často nosili kabátky a vestičky z kvalitního a jemného materiálu ve stejné barvě.

Dlouhý kabát

Dlouhý kabát se na Prostějovsku ještě v 18. stol. nazýval ketla, ale v 19. stol. se začal kabát nazývat halena. Délka kabátu sahala po kolena. Dlouhý kabát se šil v úzkém, princesovém střihu s rozparkem, většinou se nosil rozepnutý. Kabát se na konci 18. stol. považoval za slavnostní část kroje. Dlouhý kabát se vyráběl ze sukna, nejčastěji se objevoval v černé, modré a bílé barvě. Kabáty se zdobily lemy, červenými šňůrkami, vyšíváním a různými dalšími aplikacemi. Bílé haleny se nosily především na jihu Hané. Tyto haleny se zdobily černou šňůrkou na švech na zádech, pažích a ramenou.

Nejdříve se všední haleny od svátečních téměř vůbec nelišily, ale později asi v 19. stol. můžeme pozorovat velké rozdíly.

*Obr. č. 15: Ukázka mužského kabátu a pláště
Zdroj: (Ludvíková, 2002)*

Plášť

Pláště se šily z tmavomodrého až černého sukna, nosily se na zvláštní příležitosti. Dalo by se říci, že plášť sloužil jako reprezentativní část kroje. Pláště nosili bohatí sedláci, rychtáři a velkostatkáři.

Plášť byl širokého střihu zdobený stupňovitým límcem. Plášť se na ruce většinou neoblékal, sedláci si jej pouze přehazovali přes ramena a zavazovali pod krkem.

Kožich

Zajímavou součástí mužského hanáckého kroje je kožich, který se šil s ovčí nebo beraní kožešiny. Kožich patřil k základnímu vybavení kroje. Na kožichu bylo zajímavé to, že byl tak upnutý, že se do něj muž nemohl obléct sám, většinou mu do kožichu pomáhala žena. Kožich byl zdobený výšivkou ve tvaru srdce, tato výšivka se lemovala zelenou barvou. Na dobových fotografiích můžeme vidět kožichy bílé až žluté. Na některých fotografiích jsou kožichy hnědé barvy, tyto kožichy jsou již obnošené, špinavé a zahnědlé.

Dlouhý kožich

Dlouhý kožich byl vypasovaného střihu s rozparky vpředu a vzadu, sahal až ke kotníkům. V muzeích se bohužel žádný kožich nedochoval, dlouhé kožichy měly většinou červenou nebo žlutou barvu, ty žluté byly dubené. Kožichy se zdobily třpytivými knoflíky. Kožichy měly různé výšivky na různých místech, v Prusích se do kožichů vyšívaly tulipány na záda.

*Obr. č. 16: Krátký a dlouhý kožich
Zdroj: (Ludvíková, 2002)*

Pokrývka hlavy

Hanáckému klobouku se říkalo střípek nebo měsíček. Klobouky byly různě zdobené, jejich tvary i ozdoby podléhaly módě. Nejbohatší klobouky nosili mladí svobodní muži.

Klobouk býval většinou černé barvy zdobený širokou našasenou pentlí na boku. Někdy se klobouky zdobily i peřím nebo umělými květinami. Klobouky se nosily až do r. 1860.

Obr. č. 17: Střípek
Zdroj: (Ludvíková, 2002)

Obuv

Ke krojům muži nosili většinou stěevíce nebo vysoké boty. Na Hané se nosily černé vysoké boty se zeleným okrajem. Častým vysokým obutím mužů byly tzv. létkovice z tvrdé kůže. Častou ozdobou bot byly tkanice na bocích, které sloužily k lepšímu obouvání.

3.2.3 Ženský kroj

Ženský kroj se skládal z různých částí, tak jako u mužského kroje se jednotlivé části lišily podle oblasti, bohatství, rodinných poměrů a dalších faktorů.

Ženský kroj se skládal ze spodní suknice, oplíčka, rukávců, fěrtochu, zástěry, živůtku, kabátku, kožichu, pokrývky hlavy - roušky, čepce, šátku, obuvi a dalších doplňků a ozdob, které dotvářely krásu a kouzlo hanáckého kroje.

Spodní suknice

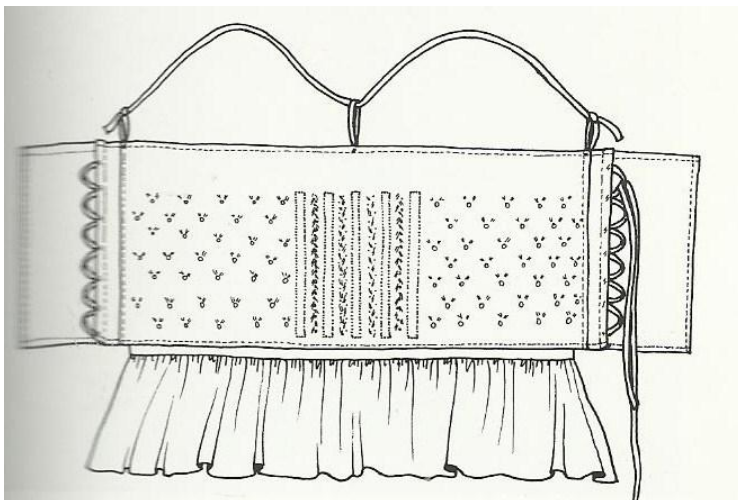
Spodní suknice se nazývala různě - spodnica, podolek, oplíčena. Spodnice se šila úzká ze dvou délek a sahala většinou do poloviny lýtek. Horní část spodnice zakrývala hrudník a záda. Dalo by se říci, že spodnice je něco jako plátěné kombiné, které se dávalo pod kroj.

Oplíčko

Oplíčko bylo něco jako korzet, který se dával kolem pasu a šněroval se vpředu. Oplíčko bylo vyšívané, ale nesmělo být nikdy vidět, byla to vlastně část, která sloužila jako

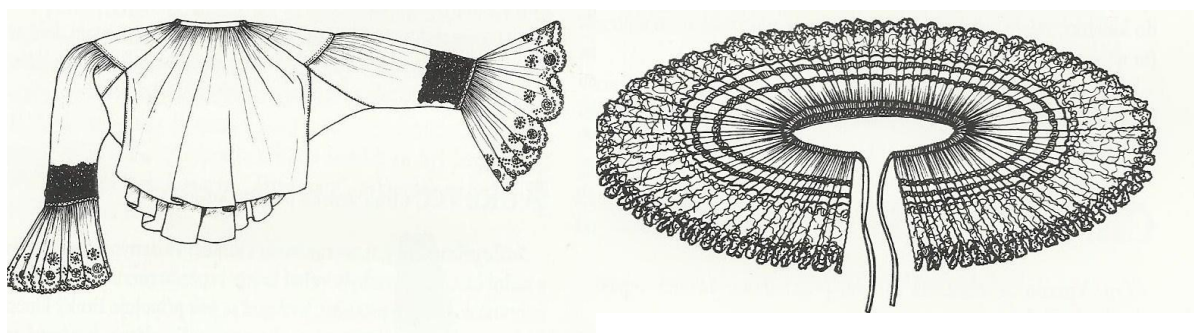
spodní prádlo. Vpředu byla šněrovačka a dole kanýr. Oplíčko přiléhalo těsně k tělu a oblékaly se na něj další části kroje.

Obr. č. 18: Oplíčko – část ženského kroje
Zdroj: (Ludvíková, 2002)

Rukávce

Rukávce byly něco jako ženská plátěná košilka, která měla zvonové široké rukávy. Součástí hanáckých rukávců byl lemovaný a nabíraný límec, rukávy sahaly k loktům a byly zdobeny krajkou. Na rukávce se oblékala vestička, proto jsou na obrázcích vidět pouze límce a rukávky, což jsou dominantní části rukávců. Na rukávce se oblékal i široký límec, který byl krásně a bohatě našasený.

Obr. č. 19: Rukávce a límeč
Zdroj: (Ludvíková, 2002)

Fěrtoch

Fěrtochy se uvazovaly kolem pasu. Všední fěrtochy se šily pouze z obyčejného konopného plátna, ty které se používaly k běžnému nošení, byly mdlé a neleštěné. Sváteční fěrtochy však musely být krásné a naleštěné, na sváteční fěrtochy se tiskly různé květinové

a barevné vzory. Správný sváteční fěrtoch musel být široký. Fěrtochy vystřídaly sukně, které se barvily indigem, na sukně se tikly rozmanité a krásné vzory. Pod fěrtochem se nosívala spodnička, původně se nosila jen jedna, ale postupně spodniček přibývalo. Spodnička nesměla být v žádném případě vidět, pokud ženě spodnička vylézala, byla terčem posměchu.

Zástěra

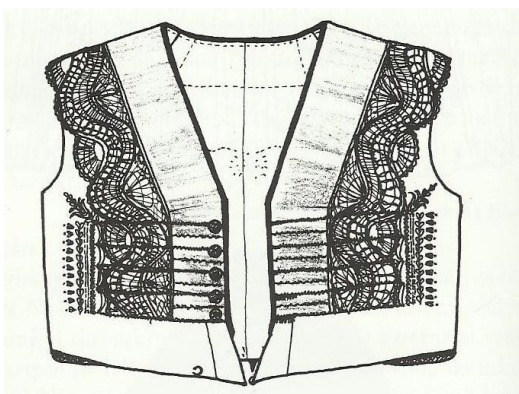
Zástěře se jinak říkalo fěrtušek, pasenec, kasánka, kasáč, předníček. Počátkem 19. stol se nosily zástěry různobarevné, později se nosily zástěry většinou bílé a bílé s výšivkou. Zástěry se někdy zdobily vetkanými proužky a kolečky. Zástěry se šily z různých materiálů, nejčastěji používanými materiály byly mušelín, organtýn, tyntych, šoul, patys, šakonet.

*Obr. č. 20: Potisk na zástěru
Zdroj: (Ludvíková, 2002)*

Živůtek

Živůtek se jinak nazýval frydka, kordulka lajdík, bruslek. Názvy se lišily podle kraje, části nebo místa, ve kterém se kroj nosil. Stejná část kroje se nazývala v různých vesnicích a městských částech různě. Živůtek původně sahal mírně pod pás, měl černou barvu a zapínal se vpředu pomocí knoflíčků. Živůtky se zdobily hedvábnými výšivkami. Střih byl stejný na celém území, záda měla princesový střih. Postupem času se živůtek šil z dražších materiálů, např. atlasu, brokátu, damašku. Zadní část živůtku se zdobila pomocí obloučků, počet obloučků nebyl stejný u všech žen, ale odvíjel se od šířky zad. Tyto obloučky se nazývaly různě, na Prostějovsku se obloučky nazývaly roztomilým názvem „faldečke“.

Obr. č. 21: Živůtek – část ženského kroje
Zdroj: (Ludvíková, 2002)

Kabátek

Na všední kabátky se používalo obyčejné plátno, na kabátky sváteční se používalo sukno nebo cajk. Střih nebyl vždy stejný a často se měnil. Kabátek měl opět různé názvy, např. na Prostějovsku se kabátku říkalo batan. Kabátek byl princesové střihu s rukávy, kabátek sahal mírně pod pás. Kabátky se zdobily pomocí stuh, knoflíků a výšivek. Kolem krku byla stuha, tzv. paterka, býval kolem ní zlatý okraj nebo krajka. Přední část nesla mnoho knoflíčku, jejichž okolí bylo zdobeno lemováním a výšivkami. Kabátky bývaly většinou tmavší barvy.

V Prostějově se šil druh kabátku, který byl upnutý a nazýval se kacabajka. Kacabajka sahala mírně pod pás a měla dlouhé a stejně široké rukávy, šila se z obyčejných lehce dostupných materiálů.

Obr. č. 22: Ženský кроj – žena v kabátku
Zdroj: (Ludvíková, 2002)

Kožich

Kožichu se říkalo i jinými názvy jako kožoch, kožóšek nebo žoške. Kožichy se většinou šily z beraní, jehněčí nebo ovčí kožešiny. Nejdříve se nosily kožichy velice dlouhé, které sahaly až po kolena. Od 19. stol. se délka kožichu výrazně zkrátila a nosily se krátké kožíšky, které sahaly do pasu. Tyto kožíšky se lemovaly bílým beránkem, černým beránkem nebo liščinou. Kožichy se zapínaly pomocí knoflíků, nebo se zavazovaly pomocí koženého pásku, který byl přišitý zevnitř kožichu. Barva kožichu se také měnila, nejčastěji se kožichy potahovaly červeným, hnědým, modrým nebo černým sukнем.

Pokrývka hlavy

Pokrývky hlavy se používaly různé, nejčastěji se nosily roušky, čepce a šátky. Šátky se musely pečlivě zavázat zvláštním způsobem. Barva pokrývek hlavy se opět lišila podle kraje. Pokrývka hlavy se dávala na pečlivě sčesané vlasy svázané do různých copů a uzlů, jejich počet se lišil podle toho, zda byla žena vdaná či nikoliv.

*Obr. č. 23: Vázání šátku
Zdroj: (Ludvíková, 2002)*

Přehoz

Přehoz se také nazýval plachetkou, plachtou nebo ubrusem. Přehozy se nosily při návštěvě jiné vesnice, nebo také přes kožich, aby se nezničil, když bylo špatné počasí. Chudé ženy, které neměly na kožich, nosily přehoz místo kožichu. Přehoz v polovině 19. stol vystřídal kožich úplně, ženy si kupovaly různobarevné a zajímavé přehozy. Mezi zvláštní

druhy přehozů patřila tzv. úvodnice, která se skládala ze dvou částí. Úvodnice se nosila jen na zvláštní příležitosti.

Punčochy

Většinou se na Hané nosily punčochy černé s červeným klínem. Později se objevovaly punčochy červené, modré a bílé. Punčochy se většinou kupovaly ve městě u punčochářů, později si je hospodyňky začaly vyrábět.

Obuv

Ženy se obouvaly do střevíců bez podpatků, tyto střevíce byly různě zdobené lemy, přezkami a dalšími ozdobami. Střevíce byly vykrojené a nosily se nejčastěji ke svátečním příležitostem. Za všední se považovaly střevíce soukenné, které často nosily hospodyňky v zimě, byly to větší střevíce sahající po kotníky, tyto střevíce si hospodyňky kupovaly nejčastěji od podomních obchodníků.

Šátek do ruky

Šátek do ruky, který se nosil ke kroji, můžeme s trochou nadsázky považovat za dnešní kabelku. Pokud žena šla do kostela, nesla si v šátku kancionál a růženec. Při procházce do města si žena dala do šátku peníze a kousek chleba. Později se šátek začal nosit jako doplněk na tancovačky a další společenské a kulturní příležitosti (Ludvíková, 2002).

3.2.4 Lidová píseň a muziky

Je to už více než sto let, kdy začali obyvatelé Hané odkládat kroje. S odkládáním krojů začali lidé zapomínat na starobylé zvyky, lidové písně a tradice. Haná se tak stala oblastí nezpěvnou a téměř nikde se neozývala typická hanácká lidová píseň, kterou si lidé zpívali při práci, odpočinku nebo jen tak pro zábavu.

Naštěstí se k nám začala hanácká lidová píseň vracet díky Janu Poláčkovi, který začal působit na prostějovské radnici od r. 1929. Jan Poláček byl přesvědčen o tom, že Haná je národem zpěvným, a tak se rozhodl, že se pokusí nasbírat různé hanácké písně, které si dříve lidé zpívali. Jan Poláček obcházel ty nejstarší obyvatele Prostějovska, kteří ještě rádi vzpomínají na to, jak se na Hané žilo, tehdy se životy lidí odrážely v hanáckých lidových písních. Jan Poláček sbíral hanácké lidové písně deset let a nasbíral asi 1500 hanáckých písní. Jan Poláček vydal sbírku Lidové písně z Hané, najdeme v nich více než 800 hanáckých

lidových písní. Tato sbírka je cenným pokladem hanáckého folklóru a dokazuje to, že Haná byl a je národ zpěvný.

Hanácké písně a hanácká muzika zažívají renesanci až koncem 20. století, právě díky sbírce Jana Poláčka. Učitelé by se měli snažit předávat hanáckou píseň hlavně mladší generaci, aby nedošlo k jejímu vymizení, což by byla veliká škoda. Sbírkou Lidové písně z Hané by se měla stát součástí školní knihovny všech škol, které se nachází v krásné a úrodné Hané (Hanácký rok, 2010).

Hanácké písně rozdělujeme podle společenských příležitostí: obřadní – svatební, přástkové, taneční, milostné, historické písně se společenskou tematikou a žertovné (Jiroušek, Sirovátka, 1954).“

3.2.5 Lidové tance

Nejznámějším a nejstarším tancem, který se tancuje i v dnešních dobách je tanec cófavá. Cófavá se v minulosti právě označovala jako „hanácká“ – tento název byl poněkud výstižnější a označoval tanec Hanáků. A jak se cófavá tancuje? Tanec Cófavá je poměrně jednoduchý, základním tanečním prvkem tance jsou kroky vpřed a vzad a další jednoduché pohybové prvky. Tanečnice stojí vždy na pravé straně od tanečnicka, který ji vede ve vzhledném držení, proto se tento druh tance považoval v období renesance za slavnostní tanec. Tento tanec pronikl z Hané do okolních regionů, je známý po celé České republice i v dalších státech střední Evropy.

Mezi další hanácké tance patří více jak 50 různých druhů figurálních tanců vázaných pouze na jeden taneční nápěv nebo píseň. K hanáckým tancům patří tance veselé, hravé i žertovné - pleskává, obihává, steklé Janek a další. Mezi hanácké tance patří i mnoho dynamických, temperamentních a divokých tanců, což je u pohodlných Hanáků překvapením (Hanácký rok, 2010).

Tanec Cófavá se tančí obvykle ve dvojicích nebo trojicích, které jsou smíšené, tanec má pomalé tempo. Tanečníci se drží za ruce, které mají zvednuté nad ramena, druhá ruka může být volně nebo v bok. Uvádím zde variantu tance na píseň Konopky (viz. příloha č. 1).

Cófavá

1. takt: Tanečníci začínají pravou nohou a udělají tři kroky směrem dopředu na každou dobu v taktu.

2. takt: Je stejný jako první takt, akorát se jde opačným směrem, přičemž tanečníci začínají pravou nohou, která zůstala v zanožení.

3. takt: Je stejný jako 1. takt

4. takt: Tanečníci třikrát zadupají každou nohou, přičemž začíná levá noha.

5. – 8. takt je stejný jako 1. – 4. takt.

9. - 11. takt = 13. – 15. taktu: Chlapec se otočí k dívce čelem, zavěsí se v loktech a otočí se o 360° na obě strany.

12. a 16. takt: Tanečníci třikrát zadupají, přičemž začíná pravá noha. (dupe se na „bode mý“)
Na další sloky se tancuje stejně podle taktů (Pištělák, 1989).

3.2.6 Hanáčtina

Na Hané se hovoří nářečím, které se nazývá hanáčtina. Jednotlivé hanácké oblasti mají mezi sebou pomyslnou hranici a jejich nářečí se tak trochu liší. Haná se dělí na Hanáky a Čuháky, tedy i Hanačky a Čuhačky, což je jen územní rozdělení. Oba „národy“ však spadají pod hanácké nářečí (Pospěch, 2008).

Hanáčtina patří mezi moravská nářečí. Haná je rozsáhlou oblastí a v každé oblasti se hanácké nářečí tak trochu liší. Hanáčtina se vyznačuje tím, že se v koncovkách přídavných jmen místo „ý“ vyslovuje „é“ a místo „u“ se většinou vyslovuje „o“. Hanáčtina je však velmi specifická a některé slovní výrazy spisovné češtiny se vyslovují různě (Bartoš, 1895).

Hanáčtina je opravdu krásné nářečí, které nám dokazuje rozmanitost českého jazyka. Pro představu zde uvádím pár krásných pořekadel a přirovnání.

„Fčěl neposlôché, tê seš eštê bosé.

Čôčet se může jak tele novy vrata, vrana do kosti, žaba z prachô, žaba do mêši dirê, kocór z plev, větr do bedně.

Je platné jak slepé pes na honě.

Je sêlnê jak sêlnica.

Hovêt si jak kocór na slaměnce.

Dêž chceš tananá, nesmiš hajajá.

Žbôlênê na kalužich, bôde dlóho lit'.

Zôbê jak notê na bôben.

Na Boži narozeni, o bleši převaleni (Pospěch, 2008).“

4 KULTURNÍ TRADICE A ZVYKY HANÉ SE ZAMĚŘENÍM NA REGION PROSTĚJOVSKO

Vzhledem k tomu, že tematika a historie hanáckých tradic je velice rozsáhlá, budeme se v této kapitole věnovat hlavním kulturním tradicím, které se alespoň v menší míře dochovaly do dnešní doby. V diplomové práci se blíže zaměříme na kulturní tradice, které se týkají doby adventu, Vánoc a Velikonoc, dále se budeme blíže věnovat hanáckým slavnostem, které se v Prostějově konají každým rokem.

4.1 Advent a Vánoce na Hané

Advent

První adventní nedělí rozumíme nejbližší neděli svátku sv. Ondřeje. V minulosti se považoval advent za magické období, ve kterém se prováděly různé praktiky na poodhalení budoucnosti. Děvčata chtěla pomocí věštění zjistit, zda se budou příští rok vdávat.

Svatý Ondřej

Svatý Ondřej je považován za patrona nevěst, proto prováděla děvčata většinu věšeb právě v tento den. Na sv. Ondřeje se lilo olovo do vody a podle tvaru odlitku děvčata odhadovala povolání budoucího manžela.

Barborky

Dne 3. 12. na svátek sv. Barbory se večer konaly občůzky 3 – 6 Barborek. Barborky byly oblečené celé v bílém a měly pomoučenou tvář, aby je nikdo nepoznal. Barborky doprovázeli kozy, kominíci, kobyly, čerti a další maškary. Tyto skupinky maškar chodily po vesnici do domů a strašily zlobivé děti. Barborky nosily v jedné ruce metličku a v druhé košíček s dárečky, ovocem a sladkostmi. Barborky vešly do domu, přednesly básničku a přišly se zeptat na chování dětí, pokud dítě zlobilo, tak ho postrašily a pokud bylo hodné, dostalo odměnu. Děti musely Barborkám zpívat, odpovídat na různé hádanky a otázky nebo jim řekly básničku. Na svátek sv. Barbory se trhaly třešňové nebo višňové ratolesti, které se daly do vázy s vodou, umístily se na teplé místo, pokud vykvetly do Vánoc, znamenalo to, že se dívka do roka vdá.

Svatý Mikuláš

Na svátek sv. Mikuláše se konala občůzka skupin skládajících se z andělů, Mikuláše a čertů, kteří v podvečer chodí, odměňují hodné děti a straší děti zlobivé. V současnosti se tato

obchůzka koná také, jen s tím rozdílem, že trojice anděl, Mikuláš a Čert chodí o den dříve. Mezi mikulášské pečivo na Hané patří čert, Mikuláš, brýle a rukavice z kynutého těsta. Mezi oblíbené pochutiny patřilo sušené ovoce, nejčastěji se sušily jablka - křížaly. Dnes se spíše pečou různé tvary perníčku s vánoční tematikou.

Podle legendy se Mikuláš slaví právě proto, že v minulosti biskup jménem Mikuláš hodil chudému kupci v noci do okna pytlíček s penězi, vše udělal tajně, aby se o tom nikdo nedozvěděl, kupec za peníze mohl nechat své dcery provdat a od té doby se slaví svátek sv. Mikuláše tak, že rodiče dávají dětem do oken malé dárečky a pak tvrdí, že je navštívil Mikuláš.

Po svatém Mikuláši v den Neposkvrněného početí Panny Marie 8. 12. chodívala Matička Mikuláška v bílých šatech a papučích, měla pomoučenou tvář, rozdávala dětem cukroví a různé sladkosti, protože právě od 8. 12. byl dodržován přísný půst.

Sv. Lucie

Nesmíme samozřejmě zapomenout na svátek sv. Lucie, který se slaví 13. 12. V minulosti chodila po dědině skupina Lucek, které měly zobáky z řepy, bílé šaty, nosily nůž a strašily děti, že jim rozpárají břicho, pokud se nebudou modlit.

Vánoce

Vánoce na nás každoročně působí jako svátky klidu, radosti, pohody a rodinné sounáležitosti. V každém z nás rozsvítí světýlko dobré nálady, rozjímání a vzpomínání na okamžiky, které v nás zůstávají hluboko zakořeněné. Vánoce jsou kouzelným obdobím, ve kterém se i dospělí alespoň na chvíli stávají dětmi. Děti prožívají Vánoce jako čas opředený kouzlem, vůní vánočního stromečku, cukroví, svíček a dobré nálady. Pro děti představují vánoční svátky nejkrásnější období v roce, kdy si mohou užít čas s rodinou, dovádět ve sněhu, odpočinout si od školy a dostat krásné dárky.

Oslavy Vánoc jsou úzce spjaty s narozením Ježíše Krista. Pro křesťany znamenají Vánoce zrození Božího syna, Vykupitele. Vánoce se však slavily již dříve a souvisely s oslavou zimního slunovratu a kultem Slunce (Ševčíková, 1996).

Každý si pod pojmem Vánoce představí prostřený stůl plný nádherných vůní, stromeček a dárky. Vánoce by však měly být hlavně o klidu, pohodě a setkávání rodiny. Je důležité, abychom si uvědomili, že klid a rodinná pohoda během Vánoc by se měla stát samozřejmostí. Zapomeňme na shon, uklízení, stres z nakupování a užijme si Vánoce tak, jak to lidé dělali v minulosti.

Za symbol současných Vánoc považujeme stromek. V minulosti tomu tak nebylo

a symbolem Vánoc byly především lidové jesličky ve všech podobách: velké, malé, dřevěné, skleněné. „Prvním zdobitelem betlémského výjevu byl František z Assisi už v roce 1223. Inspirovala ho prostorná jeskyně blízko italského Greccia. Nechal sem dovést oslíka volka a postavil jesličky právě uprostřed této jeskyně a sloužil před tímto krásným výjevem svou první mši (Skopová, 2007, str. 130)“. Tento nápad věřící zaujal natolik, že se malé nebo i velké betlémy staly součástí jejich vánočních tradic. Tradice zdobení vánočního stromečku k nám přinesl podle Kamily Skopové Karl Liebich, který se s touto tradicí seznámil v Bavorsku. S touto tradicí nás seznámil tak, že v hale své libeňské vily nechal ozdobit jedli svíčkami, ozdobami a drobnými dárečky. Pražanům se to velice líbilo a začali tuto tradici napodobovat. K venkovanům se tato tradice dostala o několik let později, nestavěli však stromek k oknu, ale věšeli ho nad stůl špičkou dolů a pak jej zdobili. Dříve se vánoční stromečky zdobily jinak než nyní, lidé na ně věšeli zejména ovoce, perníčky a vlastnoručně vyrobené ozdoby (Skopová, 2007).

4.2 Doba předvelikonočního půstu a Velikonoc na Hané

Doba předvelikonočního půstu trvá 40 dní. Začíná popeleční středou a končí bílou sobotou. Toto období je plné tradic a zvyků. Většina tradic je již minulostí, některé se dochovaly do dnešní doby. Tyto kulturní tradice se díky folklórním spolkům znovu objevují jako různá představení a dramatizace.

Vynášení smrti a chození s máječkem – Smrtná neděle

Vynášení smrti se koná čtrnáct dní před Velikonocemi. Tato neděle se nazývá Smrtná nebo Květná neděle.

Na Smrtnou neděli se konaly hned dvě tradice. V dopoledních hodinách byla dívčí koleda, při které chodila děvčata s májíčkem, lítem, létem, lítečkem, což byl asi metr vysoký smrček, který byl ozdobený fáborky, papírovými růžemi a řetězem z vyfouknutých vajec. S máječkem chodila skupina dívek z vesnice v čele se stárkou, což byla nejstarší dívka z vesnice, která se nejvíce starala o přípravu a vše organizovala. Skupinka dívek chodila po vesnici a koledovala. Děvčata dostávala vejce, mák, trnky, cukr, mouku, křížaly, sádlo, krupici, peníze a další dobroty. Po koledě se všechny dívky sešly u stárky, povídaly si a mlsaly to, co vykoledovaly, zbytek si rozdělily a šly domů.

Vynášení smrti se také konalo na Smrtnou neděli, ale až ve večerních hodinách. Smrt symbolizovala zimu, nemoc, vše zlé a špatné. Smrt se vynášela proto, aby se lidé bránili před zlem, nedostatkem úrody, nemocí a vším, co je špatné, proto musela být smrt zničena,

utopena, udupána nebo upálena.

Základem smrti byl velký dřevěný kříž, který se omotal slámou tak, aby vypadal jako lidské tělo. Hlava se omotá prostěradlem, na které se namalují oči, nos, ústa, obleče se do starého ženského kroje, na krk se jí dají korále z vyfouknutých vajec a šneků a převáže se stuhami.

Smrt nese stárka, za ní jdou ostatní děvčata z vesnice, na konci průvodu jde dívka, která nese májíček. Průvod vždy začíná v určitou dobu na smluveném místě a doprovází jej celá vesnice. Smrt se obvykle odstrojí a utopí v nedaleké řece, nechají se na ní jen sláma a vyrobené korále. Potom se všichni vrací v průvodu zpět domů. První jde dívka s máječkem a ostatní jdou za ní, radují se, poskakují, tančí a zpívají.

Při těchto průvodech se říkaly různé říkanky a popěvky, kterých bylo opravdu mnoho, většinou měla každá vesnice svou podobu říkanek. Níže uvádím pár říkanek, které se říkaly na Prostějovsku v den Smrtné neděle.

Říkanka, která se říkala na Prostějovsku při chození s létečkem.

„Ó, milý léto,
cos nám přineslo?
Všeho dobrého,
kvítí modrého,
aby tráva rostla,
kravička z ní zklustla.
Ó, Maria, ó, Maria,
kdes tak dlouho byla?
U studynky, u hlubinky
ruce, nohy myla.
Číms jich utírala?
Šátečkem, vínečkem,
červeným vajíčkem.
Tudy paní stojí,
v zlaté sukni chodí,
ona do ní sáhne,
zlatý groš vytáhne,
nám ho daruje,
abychom se napili,

Pána Boha chválili,
naposledy svatý Jan,
zaplatí Vám Pán Bůh sám (Pachtová, 1932, str. 55).“

Řikanka, která se říkávala na Prostějovsku v okolí Vyškova při vynášení smrti.

„Smrt jde z města,
potokem je cesta.
Však mi tó smrt' utopíme,
do potoka ju hodíme.
Neseme smrtku z našeho města,
povězte nám, povězte, kadyma je cesta (Pachtová, 1932, str. 50).“

Řikanka, která se říkávala na Prostějovsku při topení smrti.

„Smrtná neděla,
kde ses poděla?
Ona se nám utopila,
aby děti nedávila.
Kyselinu sníme a smrt' utopíme.
Smrt' plyne po vodě,
nové léto, k nám jde (Pachtová, 1932, str. 51).“

Honění Jidáše

Honění Jidáše by se dalo považovat za chlapecký zvyk. Několik dní před Zeleným čtvrtkem si chlapci mezi sebou zvolili Jidáše. Jidášem se většinou stávali chlapci se světlejšími vlasy. Honění Jidáše se konalo na zelený čtvrtek. Jidáš vždy vybíhal ze hřbitova. Jidáš byl většinou různě vymaškařený, měl začerněný obličej a na hlavě čepici ze slámy. Jidáš musel být rychlý, protože ho honili ostatní chlapci, jakmile ho chytli, vzali mu čepičku ze slámy a zapálili ji. Potom šli všichni chlapci vesnicí zpět a hrkali řehtačkami. Chození s řehtačkami se dochovalo do dnešní doby. Řehtání se zdá jednoduché, ale mělo by mít specifický rytmus (ta-ta-tatata).

Řikanka - honění Jidáše

„Klekání zvonijó,
Jidáša honijó.
Cos to, Jidáší, cos to učinil,
žes svého Mistra prozradil?
Tři hodiny zvonili,
Jidáše honili.
Cos to, Jidáší, cos to učinil,
žes svého Mistra prozradil (Pachtová, 1932, str. 60).“

Celý tento zvyk končil na Bílou sobotu, na kterou chlapci klepali a koledovali. Většinou dostávali sušené ovoce, peníze, vajíčka a další pochutiny. Vzhledem k tomu, že se na Zelený čtvrtek, Velký pátek a Bílou sobotu nezvonilo. Chlapci nahrazovali zvonění hrkáním a oznamovali tím denní dobu, čímž vždy jednou za rok dokázali celé vesnici, jak jsou nepostradatelní.

Mrskut

Mrskut se konal v pondělí, které se nazývá Velikonoční, dříve se mu říkalo Červené pondělí. Na tento den se těší především chlapci, ale i děvčata. Chlapci si na tento den upletou mrskačku. Mrskačka se nazývá podle toho, z kolika prutů je upletena: čtverák, šesterák, osmerák nebo dvanáctérák. Děvčata chystají nadílku a barví velikonoční kraslice.

Chlapci doprovázejí mrskut různými říkankami a básničkami a mrskají děvčata proto, aby byla zdravá a krásná.

Velikonočních říkanek je opravdu mnoho, proto zde nebudu uvádět všechny, ale jen pár na ukázkou:

„Hode, hode, doprovode,
déte véce malovany.
Nedáte-li malovany,
déte aspoň bíly,
šak vám slipka snese jiny (Pachtová, 1932, str. 65).“

„Stávé ráno, Marijáno,
dávě véce, veplácé se!
Vajec, vajec
na tatarec (Pachtová, 1932, str. 63).“

„Jedno bílý,
dvě červený,
to je moje potěšení.
Klének vdolka
pro pacholka
a půlečku
pro děvečku.
Kadlik bóchá
do kožucha,
te si ešče
ber fěrtocha (Pachtová, 1932, str. 64).“

Podle tradice je v pondělí mrskut pro chlapce a v úterý mrskut pro děvčata, proto se dříve říkávalo: „*dnes je naša, zétra vaša a pozétřko mastná kaša.*“

Pokud koledníkům někdo neotevře, jsou z toho velice zklamaní. Pokud koledníkům neotevřeli v minulosti, tak posílali na dům kletbu se slovy: „*Šó, bleche ze střechy do vašeho lužka!*“

Pokud děvčata otevrou, chlapci je řádně vyšlehají a vykoledují si tím nejčastěji vajíčka, sladkosti, peníze, ovoce a další drobnosti.

Mrskut považujeme za živý zvyk i v dnešní době, menší chlapci chodí stále rádi na koledu. Úterní chození děvčat však není již tak populární.

Honění krále

Tento zvyk je specifický pro Hanou, dříve se tento zvyk konal tradičně každým rokem. Tento zvyk se bohužel nedochoval, ale můžeme si jej povídáním přiblížit, představit nebo jej obnovit.

Zvyk honění krále patřil v minulosti k chloubám hanáckého kraje. Honění krále probíhalo o letnicích: květen - červen. Za krále se volil malý chlapec, většinou pětiletý. Král se oblékl do dívčího kroje a na hlavu si dal korunku, do úst si dal pivoňku nebo růži. Krále vedli ostatní chlapci – pobočníci za stuhy, které měl král přivázané v pase. Král se vedl nebo vezl na dřevěném vozíku. Královská družina se skládala z hlasatele, ten vyvolával, práskačů s bičem, královských pobočníků a výběřčích, ti vybírali koledu. Chlapci jezdili kolem krále na koních, které si vyrobili z vrbového proutí. Proutí svázali k sobě, rozvětvený konec představoval ocas, předeek proutí stočili a nařízli tak, aby vypadal jako koňská hlava. Jízda na koni musela vypadat věrohodně, chlapci předstírali cválání, poskoky, zkrátka napodobovali

jízdu na opravdovém koni.

Celá obchůzka začínala v neděli v domě krále, skupinka šla celou vesnicí. První jeli vyvolávači v čele s hlasatelem, druhý nesl bič a potom jel král s pobočníky, poslední jel pobočník s kasičkou a vybíral peníze. Voláním „*Na krála, paní matko, nakrála!*“ a zvoněním zvonků ohlašovali svůj příjezd. Zastavili se u každého stavení a zvoláním „*Hélo! Hélo!*“ hlasatel odříkal, zapráskalo se třikrát bičem. Tím byl obřad skončen. (Pachtová, 1932, str. 70) Chlapci byli odměněni výslužkou a pokračovali dále.

„Na krála, paní matko, na krála!
Máme krála chudobného, přitom velmi poctivého.
Okradli ho na horách, na dolách,
a na Krakovskym mostě.
Ukradli mu tři sta koní,
ukradli mu tři sta volů
z prázdného dvoru.
A ti voli tak velký rohy měli,
než jich vrána přeletěla, troje mladé vyseděla
a štvrtky zachladila,
protože pro ně místa neměla.
Déte nám, matko, přece,
třeba plec,
alebo klobásu,
co se ňó devětkrát opášu
a po desátý svého vraného koníčka podepřu.
Pak – li byste nám nechtěli nic dáti,
budeme si to na vás vymáhati.
Vyjdem si za město, tam složíme svý vojsko,
budeme jísti a píti
a vy to mosite, páni hospodáři, zaplatiti.
Králka na krále prosí,
že to býti musí (Pachtová, 1932, str. 71).“

4.3 Prostějovské hanácké slavnosti

Ke kulturním tradicím Prostějovska neodmyslitelně patří Prostějovské hanácké slavnosti, které se u nás v Prostějově konají každoročně na začátku září, protože se váží na svátek Povýšení sv. Kříže, který připadá na 15. září.

K Prostějovským hanáckým slavnostem patří hanácké nářečí, kroje, pěkná hanácká muzika, tanec, zábava, hodový jarmark, dobré jídlo a různé pochutiny.

Hanácké slavnosti vznikly právě proto, aby navázaly na tradici historických hanáckých poutí a jarmarků, která je již 300 let stará. Díky těmto tradicím si můžeme připomenout to, na co můžeme být pyšní. V roce 2012 se v Prostějově slavily již 40. hanácké slavnosti a tato tradice neustále pokračuje.

Hanácké slavnosti probíhají celkem tři dny. Můžeme zde vidět krásný a bohatý program plný zábavy, o kterou se starají národopisné hanácké soubory, které nám představují hanácký lidový folklór v celé kráse.

Dopolední program, který se jmenuje *Jaro na Hané*, je vyhrazen souborům dětským. Odpolední program s názvem *Či só hode* je vyhrazen dospělým divákům. Národopisné hanácké soubory se střídají se soubory z jiných oblastí, které nám též ukazují krásu a rozmanitost svých regionů.

Žáci by měli mít přehled o tom, co je pro Prostějov typické a proto je velice důležité, aby se blíže seznámili s tím, co jsou hanácké slavnosti, ke kterým neodmyslitelně patří hanácký kroj, hanácká muzika, hanácké pochutiny a hanácké nářečí.

5 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVAVÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ A KULTRUNÍ TRADICE REGIONU

V následující kapitole se pokusíme problematiku kulturních tradic a tematiky regionu stručně popsat a zasadit do kontextu Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) a uvedeme pouze ty vzdělávací oblasti, očekávané výstupy, učivo související s tematikou kulturních tradic a regionu.

RVP ZV vešel v platnost od školního roku 2007/2008, který na rozdíl od předchozích kurikulárních dokumentů neurčuje rozsah učiva ani jeho zařazení do ročníků, ale obsahuje očekávané výstupy – dlouhodobé cíle, obsah jednotlivých oblastí a oborů vzdělávání a očekávané klíčové kompetence. RVP ZV poskytuje učiteli svobodu v tom, zda a jakým způsobem tematiku kulturních tradic a regionu do své výuky zařadí. Jednotlivé oblasti jsou rozděleny na 1. období, kde spadá 1. - 3. ročník, a 2. období: 4. - 5. ročník. Na konci obou období musí být splněny závazné očekávané výstupy a žáci musí prokázat znalost daného učiva.

Vzhledem k tomu, že RVP ZV je velice rozsáhlý, budeme v této kapitole uvádět očekávané výstupy související s projektem praktické části a tematikou kulturních tradic regionu.

Tematiku kulturních tradice regionu zasadíme do vzdělávacích oblastí:

- **Jazyk a jazyková komunikace** (Český jazyk a literatura)
- **Člověk a jeho svět** (Člověk a jeho svět)
- **Umění a kultura** (Hudební výchova, Výtvarná výchova)

5.1 Vzdělávací obor český jazyk a literatura

KOMUNIKAČNÍ A SLOHOVÁ VÝCHOVA

Očekávané výstupy – 2. období

žák:

- ✓ čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas
- ✓ rozlišuje podstatné a okrajové informace v textu vhodném pro daný věk, podstatné informace zaznamenává

- ✓ posuzuje úplnost či neúplnost jednoduchého sdělení
- ✓ reprodukuje obsah přiměřeně složitého sdělení a zapamatuje si z něj podstatná fakta
- ✓ volí náležitou intonaci, přízvuk, pauzy a tempo podle svého komunikačního záměru
- ✓ rozlišuje spisovnou a nespisovnou výslovnost a vhodně ji užívá podle komunikační situace

Učivo

- čtení
- naslouchání
- mluvený projev
- písemný projev

JAZYKOVÁ VÝCHOVA

Očekávané výstupy – 2. období

žák:

- ✓ určuje slovní druhy plnovýznamových slov a využívá je v gramaticky správných tvarech ve svém mluveném projevu
- ✓ rozlišuje slova spisovná a jejich nespisovné tvary
- ✓ užívá vhodných spojovacích výrazů, podle potřeby projevu je obměňuje
- ✓ zvládá základní příklady syntaktického pravopisu

5.2 Vzdělávací obor hudební výchova

Očekávané výstupy – 2. období

žák:

- ✓ zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase či dvojhlasu v durových i mollových tóninách a při zpěvu využívá získané pěvecké dovednosti
- ✓ realizuje podle svých individuálních schopností a dovedností (zpěvem, hrou, tancem, doprovodnou hrou) jednoduchou melodii či píseň zapsanou pomocí not
- ✓ využívá na základě svých hudebních schopností a dovedností jednoduché popřípadě složitější hudební nástroje k doprovodné hře i k reprodukci jednoduchých motivů skladeb a písní

Učivo:

Vokální činnosti

- **pěvecký a mluvní projev** – pěvecké dovednosti (dýchání, výslovnost, nasazení a tvorba tónu, dynamicky odlišený zpěv), hlasová hygiena, rozšiřování hlasového rozsahu
- **hudební rytmus** – realizace písni ve 2/4, 3/4 a 4/4 taktu

Instrumentální činnosti

- **hra na hudební nástroje** – reprodukce motivů, témat, jednoduchých skladbiček pomocí jednoduchých hudebních nástrojů z Orffova instrumentáře, zobcových fléten, keyboardů apod.

Hudebně pohybové činnosti

- **taktování, pohybový doprovod znějící hudby** – dvoudobý, třídobý a čtyřdobý takt, taneční hry se zpěvem, jednoduché lidové tance
- **orientace v prostoru** – utváření pohybové paměti, reprodukce pohybů prováděných při tanci či pohybových hrách

5.3 Vzdělávací obor výtvarná výchova

Očekávané výstupy – 2. období

žák:

- ✓ při vlastních tvůrčích činnostech pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření; porovnává je na základě vztahů (světlostní poměry, barevné kontrasty, proporční vztahy a jiné)
- ✓ užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku: v plošném vyjádření linie a barevné plochy; v objemovém vyjádření modelování a sochařské postupy; v prostorovém vyjádření uspořádání prvků ve vztahu k vlastnímu tělu i jako nezávislý model
- ✓ při tvorbě vizuálně obrazných vyjádření se vědomě zaměřuje na projevení vlastních životních zkušeností i na tvorbu vyjádření, která mají komunikační účinky pro jeho nejbližší sociální vztahy

- ✓ nalézá vhodné prostředky pro vizuálně obrazná vyjádření vzniklá na základě vztahu zrakového vnímání k vnímání dalšími smysly; uplatňuje je v plošné, objemové i prostorové tvorbě
- ✓ osobitost svého vnímání uplatňuje v přístupu k realitě, k tvorbě a interpretaci vizuálně obrazného vyjádření; pro vyjádření nových i neobvyklých pocitů a prožitků svobodně volí a kombinuje prostředky (včetně prostředků a postupů současného výtvarného umění)
- ✓ porovnává různé interpretace vizuálně obrazného vyjádření a přistupuje k nim jako ke zdroji inspirace
- ✓ nalézá a do komunikace v sociálních vztazích zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral či upravil

Učivo

Rozvíjení smyslové citlivosti

- prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, objemy, světlostní a barevné kvality, textury – jejich jednoduché vztahy (podobnost, kontrast, rytmus), jejich kombinace a proměny v ploše, objemu a prostoru

Uplatňování subjektivit

- prostředky pro vyjádření emocí, pocitů, nálad, fantazie, představ a osobních zkušeností - manipulace s objekty, pohyb těla a jeho umístění v prostoru, akční tvar malby a kresby
- přístupy k vizuálně obrazným vyjádřením – hledisko jejich vnímání (vizuální, haptické, statické, dynamické), hledisko jejich motivace (fantazijní, založené na smyslovém vnímání)

5.4 Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět

Místo kde žijeme:

Očekávané výstupy - 2. období:

Žák:

- ✓ vyhledá typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického

- ✓ zprostředkuje ostatním zkušenosti, zážitky a zajímavosti z vlastních cest a porovná způsob života a přírodu v naší vlasti i v jiných zemích

Učivo:

- domov – prostředí domova, orientace v místě bydliště
- obec (město), místní krajina – její části, poloha v krajině, minulost a současnost

Lidé a čas:

Očekávané výstupy - 1. období:

Žák:

- ✓ uplatňuje elementární poznatky o sobě, o rodině a činnostech člověka, o lidské společnosti, soužití, zvycích a o práci lidí; na příkladech porovnává minulost a současnost

Očekávané výstupy - 2. období:

Žák:

- ✓ srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifíků

Učivo:

- současnost a minulost v našem životě – proměny způsobu života, bydlení,
- předměty denní potřeby, průběh lidského života, státní svátky a významné dny báje, mýty, pověsti – minulost kraje a předků, domov, vlast, rodný kraj

(RVP ZV, 2007, část C)

6 VYUŽITÍ REGIONU VE VYUČOVÁNÍ VLASTIVĚDY

Myšlenkou vyučovat regionální prvky a poznatky v rámci vlastivědy se zabývali již v 18. století významní pedagogové a myslitelé (F. Bacon, J. H. Pestalozzi, J. J. Rousseau a jiní). Tito pedagogové a myslitelé byli zřejmě inspirováni učitelem národů J. A. Komenským, který se zabýval pedagogickými zásadami, přičemž za nejdůležitější považoval zásady postup od známého k neznámému a postup od blízkého k vzdálenému. Z těchto dvou zásad vychází „*tzv. regionální princip, který je příkladem realizace pedagogického principu spojení školy se životem a zásady názornosti* (Vavrdová, 2009, str. 55).“ Komenského princip se ztotožňuje se současným RVP ZV, který uvádí, že „*podmínkou úspěšného vzdělávání v dané oblasti je vlastní prožitek žáků vycházející z konkrétních nebo modelových situací při osvojování potřebných dovedností, způsobů jednání a rozhodování. K tomu významně přispívá i osobní příklad učitelů. Propojení této vzdělávací oblasti s reálným životem a s praktickou zkušeností žáků se stává velkou pomocí i ve zvládnutí nových životních situací i nové role školáka, pomáhá jim při nalézání jejich postavení mezi vrstevníky a při upevňování pracovních i režimových návyků* (část C, 2007, s. 37).“ Vyučování zaměřené na region je pro pedagoga velice náročné. „*Dokonalá znalost svého pracovního působiště je pro učitele důležitým předpokladem úspěšné pedagogické činnosti, neboť bez dokonalé znalosti prostředí nemůže naplňovat cíle, které plynou z respektování didaktických zásad* (Vavrdová, 2009, s. 55).“ Regionální prvky členíme na geografické, sociální, populační, ekonomické, komunikační a kulturní (mezilidské vztahy a bohatství národní, lidové kultury), (Vavrdová, 2009).

Regionální tematika vyžaduje propojování vlastivědy s jinými předměty. Regionální písně, tance a dramatizaci lidových tradice můžeme zahrnout do hudební, tělesné a dramatické výchovy; vyprávění o kulturních tradicích, regionální pohádky a pověsti využijeme v českém jazyce. Ztvárnění krojů, tradic, zvyků a obyčejů může být součástí pracovních činností či výtvarné výchovy. Současný RVP ZV umožňuje učitelům svobodu a záleží na učitelově fantazii a nápadech, jakým způsobem tematiku regionu do vyučování začlenit.

II EMPIRICKÁ ČÁST

7 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY

Kulturní tradice regionu patří mezi základní znalosti každého člověka. Dříve mohly děti prožívat tyto tradice na „vlastní kůži“, znalosti tradiční lidové kultury se předávaly z generace na generaci, a tím se udržovaly. Dospělí a děti tak měli přehled o tom, odkud pochází a kam patří, milovali svůj rodný kraj a vážili si ho. V současné době se projevy tradiční lidové kultury vytrácejí, děti tak ztrácejí přehled o tom, co je pro jejich region typické.

Myslíme si, že znalost tradiční lidové kultury regionu by měla být součástí vzdělanostní výbavy každého člověka. Člověk by měl znát specifika svého regionu, vytvořit si vztah a lásku k místu, kde žije, vnímat rozdílnost regionů ostatních, čímž se pak lépe orientuje ve společnosti.

Rozhodli jsme se zrealizovat šetření, které by se zabývalo kulturními tradicemi regionu a projevy tradiční lidové kultury. Chceme zjistit, zda současné děti mají alespoň základní znalosti o tradiční lidové kultuře regionu.

Dále jsme se zamýšleli nad otázkami, zda by současné děti měly zájem vyzkoušet si některé zvyky a tradice na „vlastní kůži“.

7.1 Cíle šetření a stanovení předpokladů

Hlavním cílem našeho šetření bylo zjistit, zda žáci 1. stupně základních škol (dále jen ZŠ) regionu Prostějovsko mají přehled o tradiční lidové kultuře. K dílčím cílům patřilo zjištění, zda by žáci měly zájem vyzkoušet si některé kulturní tradice ve škole a dozvědět se více o tradiční lidové kultuře.

Na základě výše uvedených cílů byly stanoveny tyto **předpoklady**:

***Předpoklad 1:** Žáci mají jen povrchní informace o tradiční lidové kultuře na Hané, ve škole se tato problematika neprobírá vůbec nebo jen zřídka.*

***Předpoklad 2:** Hanácké nářečí ustupuje do pozadí, žáci hanácké nářečí nepoužívají téměř vůbec a neznají většinu hanáckých výrazů.*

***Předpoklad 3:** Kulturní tradice regionu, které se v minulosti dodržovaly, se v dnešní době dodržují jen zřídka a žáci se s kulturními tradicemi téměř vůbec neseťkávají.*

8 METODIKA ŠETŘENÍ

Při realizaci šetření jsme použili metodu dotazníku. Dotazník slouží především k rychlému a ekonomickému sběru dat, abychom dosáhli co nejvyšší výpovědní hodnoty, musí být jednotlivé položky dotazníku promyšlené a seřazené tak, aby se dotazník respondentům dobře vyplňoval a byl snadno pochopitelný. (Chráska, 2007).

8.1 Popis použitého dotazníku

Pro naše šetření jsme se rozhodli použít nestandardizovaný dotazník, který jsme zkonstruovali sami (viz příloha č. 2). Položky dotazníku jsou přiměřeně náročné, aby byly pro žáky pochopitelné a srozumitelné. Dotazník je anonymní a skládá se z 19-ti položek. První položka je sociodemografická a zjišťuje pohlaví žáků. Další položky jsou již zaměřené na kulturní tradice regionu Haná. Většina položek je uzavřená a žáci vybírají odpověď na otázky z několika možností. V dotazníku jsou použity jak položky dichotomické, ve kterých respondent volí jednu odpověď, tak i položky polytomické, ve kterých může respondent zvolit i více variant. Dotazník obsahuje i položky otevřené, které jsou zaměřeny na názor a vlastní vyjádření žáků. (Chráska, 2007).

8.2 Charakteristika analýzy dat

Při hodnocení celkových výsledků šetření byly odpovědi jednotlivých položek dotazníku sečteny a převedeny na procenta. Jednotlivé výsledky položek dotazníku jsou pro lepší přehlednost a názornost zobrazeny pomocí tabulek a výsečových grafů.

8.3 Charakteristika výzkumné skupiny

Dotazník byl určen pro žáky 5. tříd 1. stupně ZŠ v regionu Prostějovsko. Distribuci dotazníku předcházela osobní domluva s řediteli škol. Rozdáno bylo 76 dotazníků, vybráno bylo 76, návratnost dotazníku byla 100% hlavně proto, že jsme při vyplňování a sběru dotazníků byli osobně. Vzhledem k tomu, že dotazníky byly určeny žákům 5. tříd, věk žáků se pohyboval mezi 10. - 11. rokem.

8.4 Vyhodnocení a interpretace šetření

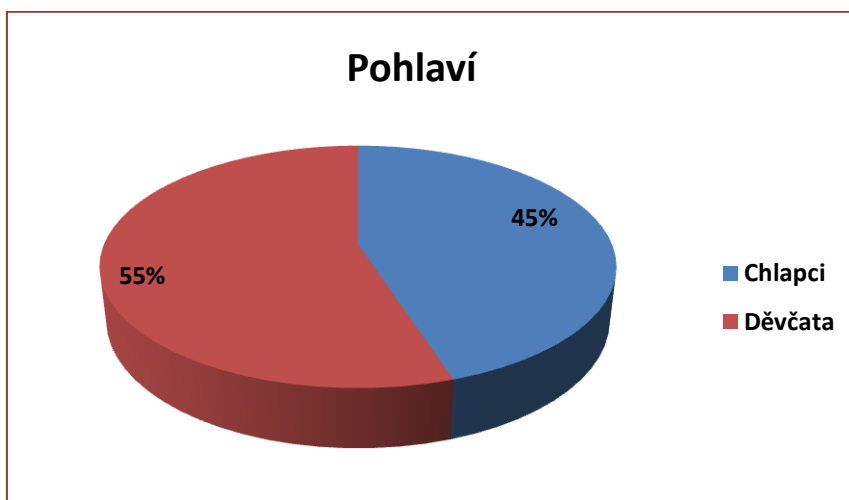
Tato kapitola interpretuje vyhodnocení dotazníku, ve kterém respondenti odpovídali na 19 otázek týkajících se především tradiční lidové kultury regionu, kulturních tradic zvyků a obyčejů.

Výsledky jsme přehledně zpracovali do grafů a tabulek, z nichž bude možné ověřit, zda výše uvedené předpoklady platí či nikoliv.

1. položka: Pohlaví respondentů

Pohlaví	Celkem respondentů	Celkem v %
Chlapci	34	45
Děvčata	42	55

Tab. č. 1: Položka č. 1

Graf č. 1: Položka č. 1

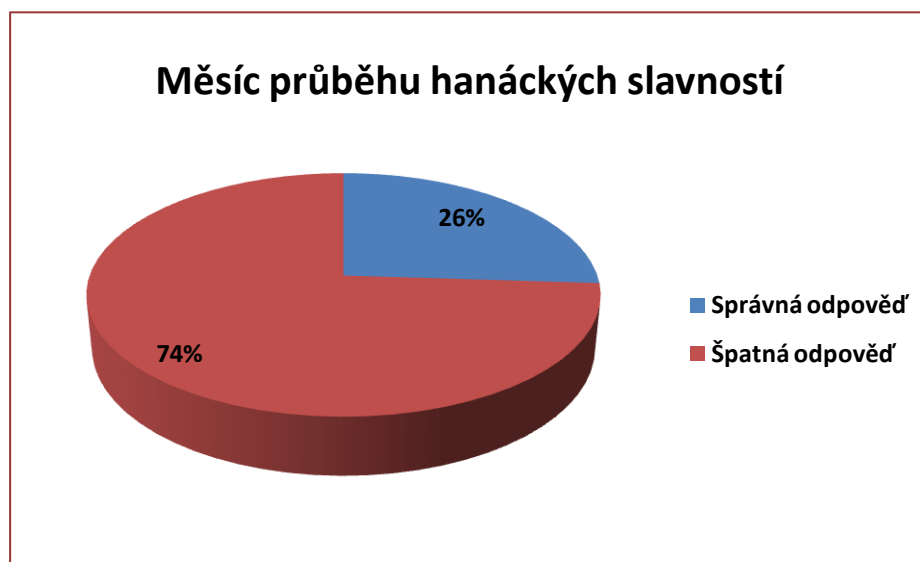
V první položce jsme zjišťovali pohlaví žáků, protože jsme se domnívali, že výsledky dívek a chlapců by se mohly lišit, ale při následném hodnocení dotazníků jsme zjistili, že odpovědi na jednotlivé položky dotazníku byly u obou skupin srovnatelné a pohlaví tedy

není kritériem, podle kterého lze dotazníky vyhodnocovat. Proto tedy nebudeme na pohlaví při vyhodnocování dalších položek brát zřetel. Všech 76 dotazníků budeme tedy vyhodnocovat jako celek bez ohledu na pohlaví respondentů.

2. položka: Ve kterém měsíci probíhají v Prostějově hody?

Pohlaví	Špatné odpovědi	Správné odpovědi
Celkem	56	20
Celkem v %	74	26

Tab. č. 2: Položka č. 2

Graf č. 2: Položka č. 2

Z celkového počtu respondentů odpovědělo správně jen 20 žáků, což je zhruba 26%. Zbýlých 74 % žáků neodpovědělo vůbec nebo uvedlo špatnou odpověď. Z výsledků šetření vyplývá, že většina žáků neví, ve kterém měsíci probíhají v Prostějově hody. Na základě tohoto šetření si myslíme, že žáci se této kulturní tradice zřejmě neúčastní, proto jsou jejich představy o měsíci konání hanáckých slavností zkreslené.

3. položka: Navštívuješ tyto hanácké slavnosti?

Možnosti	Navštívují	Nenavštívují
Celkem respondentů	25	51
Celkem žáků v %	32	68

Tab. č. 3: Položka č. 3

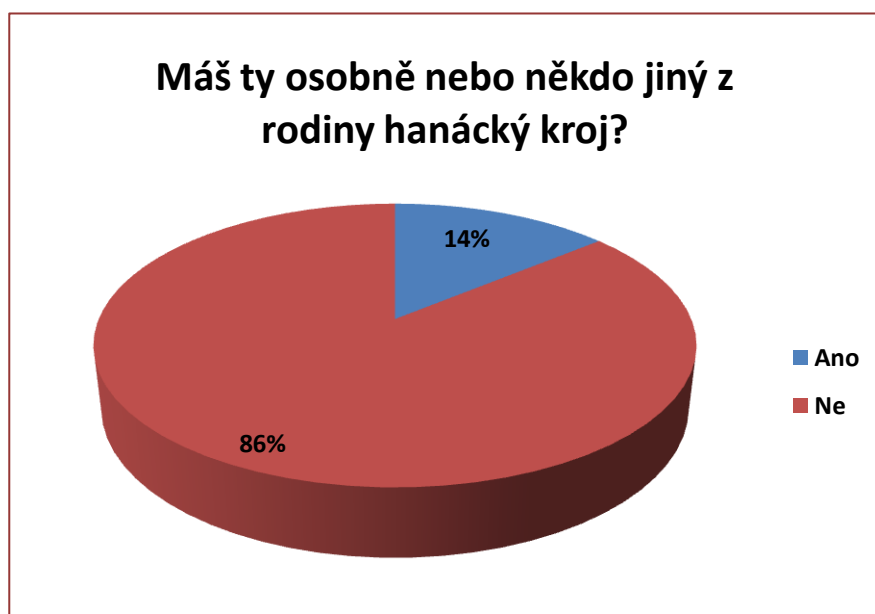
Graf č. 3: Položka č. 3

Hanácké slavnosti navštívuje celkem 25 žáků, z toho vyplývá, že hody navštívuje celkem jen 33% žáků z dotázaných respondentů. Z šetření tedy vyplývá, že hody nenavštívuje většina žáků, a to 68%. Nízká návštěvnost hanáckých slavností žáků 5. tříd je politování hodná, protože právě na hodech by se mohli žáci blíže seznámit s projevem tradiční lidové kultury – hanáčtinou, hanáckými písněmi a tanci, hanáckou muzikou, hanáckým krojem i některými hanáckými pochutinami. Žáci by tak mohli „prožít“ tradiční lidovou kulturu na „vlastní kůži“ a naučit se něco nového nenásilnou a zábavnou formou.

4. položka: Máš ty osobně nebo někdo jiný z rodiny hanácký kroj?

Odpověď	ano	ne
Celkem žáků	11	65
Celkem v %	14	86

Tab. č. 4: Položka č. 4

Graf č. 4: Položka č. 4

Z celkového počtu 76 respondentů odpovědělo 14% žáků na tuto položku „ano“. Vlastní kroj má pouze 3% žáků, dalších 9% žáků uvedlo, že kroj vlastní jejich prarodiče, 1 žák uvedl, že kroj vlastní jeho otec a 1 žák uvedl, že kroj vlastní jeho sestřenice, která navštěvuje folklórní soubor. Z výzkumu tedy vyplývá, že kroj osobně nevlastní a ani v rodině nemá většina žáků, a to 86%. Výsledky tohoto šetření nás nepřekvapily; vzhledem k tomu, že na Hané není lidová kultura tak živá jako v jiných regionech, jsme předpokládali, že jen málo rodin vlastní hanácký lidový kroj.

5. položka: Viděl/a jsi někdy hanácký kroj? Pokud ano, tak napiš, při které příležitosti.

Odpověď	ano	ne
Celkem žáků	40	36
Celkem žáků v %	53	47

Tab. č. 5: Položka č. 5

Graf č. 5: Položka č. 5

Vzhledem k tomu, že na Hané není tradiční lidová kultura tak „živá“ jako v jiných regionech, jsme chtěli zjistit, zda žáci alespoň někdy kroj viděli a při které příležitosti to bylo.

Celkem 47% žáků uvedlo, že nikdy neviděli kroj, 53% žáků kroj vidělo při různých příležitostech: na hodech, při folklórním vystoupení, na počítači, v televizi, u babičky ve skříni nebo na obrázku.

Z šetření vyplývá, že kroj viděla nadpoloviční většina žáků, což není příliš potěšující, protože každý Hanák i Hanačka by měli „alespoň jednou“ vidět bohatý hanácký kroj

a uvědomit si tak úrodnost a sílu polí Hané, protože právě z hanáckých polí pocházel ten nejkvalitnější len, ze kterého se v minulosti šily kroje.

6. položka: Myslíš si, že jsou tvé vědomosti o hanáckém kroji dostatečné?

Odpověď	ano	ne
Celkem žáků	10	66
Celkem žáků v %	13	87

Tab. č. 6: Položka č. 6

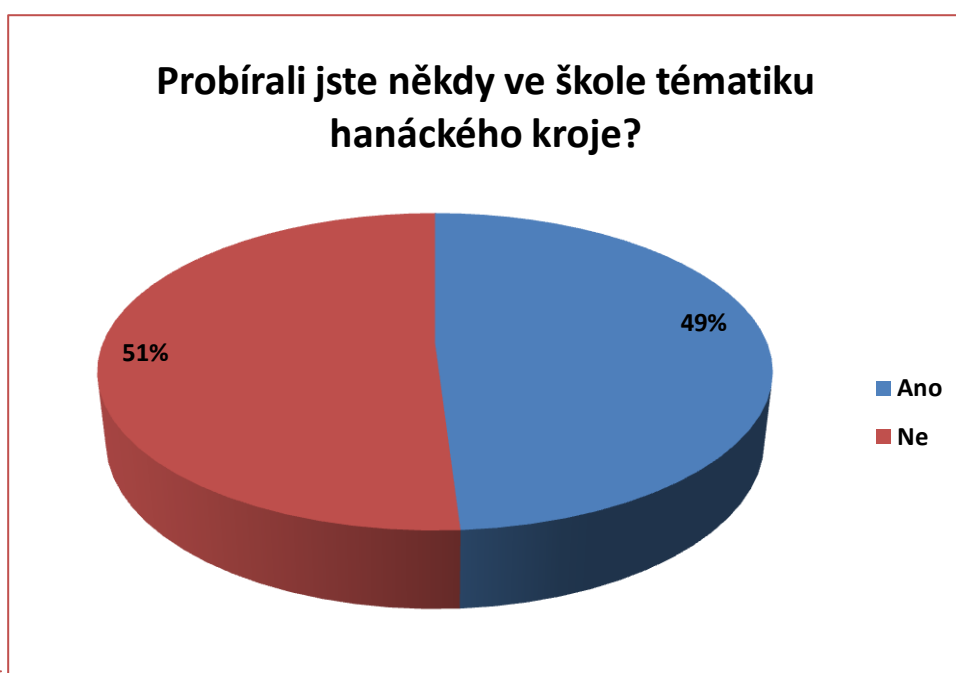
Graf č. 6: Položka č. 6

Většina žáků, a to 87% si myslí, že mají nedostatečné vědomosti o hanáckém kroji. 13% žáků si myslí, že jejich vědomosti o hanáckém kroji jsou dostatečné. Vzhledem k tomu, že většina žáků kroj doma nemá, nemohou být jejich vědomosti dostatečné. Z položky č. 4 víme, že kroj vlastní nebo má v rodině 14% respondentů. Z toho vyplývá, že vědomosti uvedených 13% žáků mohou být dostatečné, bereme-li na vědomí to, že žáci jsou informováni ze strany rodinných příslušníků, kteří mají bohaté zkušenosti týkající se krojů.

7. položka: Probírali jste někdy ve škole tematiku hanáckého kroje?

Odpověď	ano	ne
Celkem žáků	37	39
Celkem žáků v %	49	51

Tab. č. 7: Položka č. 7

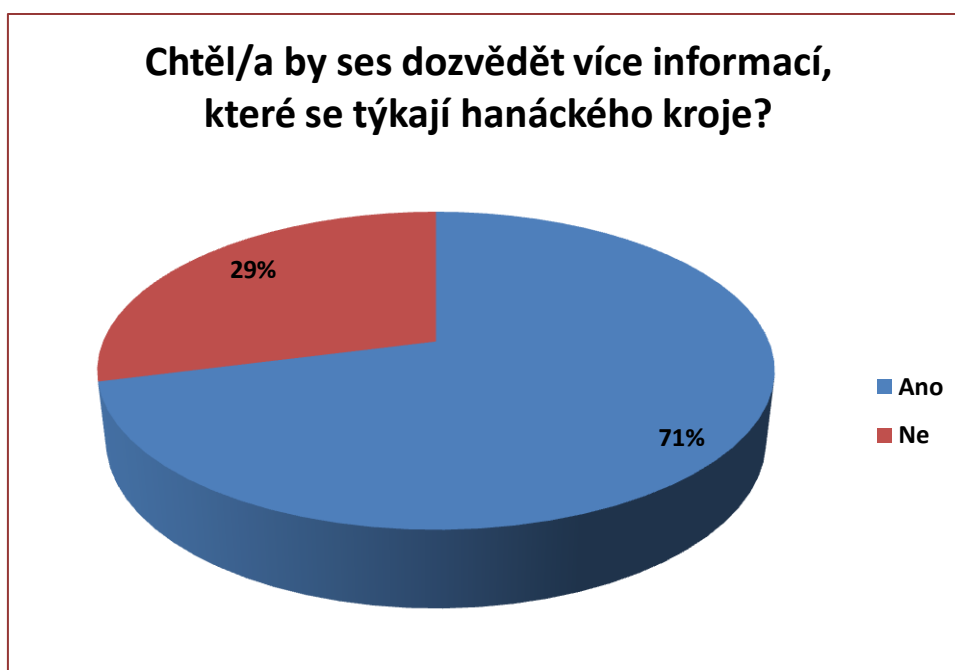
Graf č. 7: Položka č. 7

Z grafu vyplývá, že tematika hanáckého kroje se na některých školách probírá, na jiných nikoliv. Výsledky šetření dopadly takto: 51% žáků se s tematikou hanáckého kroje setkalo a zbylých 49% ne. Současný RVP ZV poskytuje učitelům svobodu ve volbě učiva, které se týká regionu, záleží na učiteli, které učivo on sám pokládá za důležité, což je hlavním důvodem toho, že někteří žáci se o tradičním lidovém oděvu učí a jiní nikoliv.

8. položka: Chtěl/a by ses dozvědět více informací, které se týkají hanáckého kroje?

Odpověď	ano	ne
Celkem žáků	58	18
Celkem žáků v %	71	29

Tab. č. 8: Položka č. 8

Graf č. 8: Položka č. 8

Z grafu vyplývá, že 71 % žáků by mělo zájem dozvědět se více informací o hanáckém kroji, 29 % žáků zřejmě tato problematika nezajímá. Myslíme si, že tuto tematiku mohou žáci považovat za nepříliš zajímavou, proto je zapotřebí žákům ukázat a zábavnou formou předvést, že i tradiční lidová kultura může být zajímavá a zábavná.

9. položka: Jak se jmenuje nářečí, které je typické pro Prostějov a jeho okolí?

Vyhodnocení	Správná odpověď	Špatná odpověď
Celkem žáků	47	29
Celkem v %	62	38

Tab. č. 9: Položka č. 9

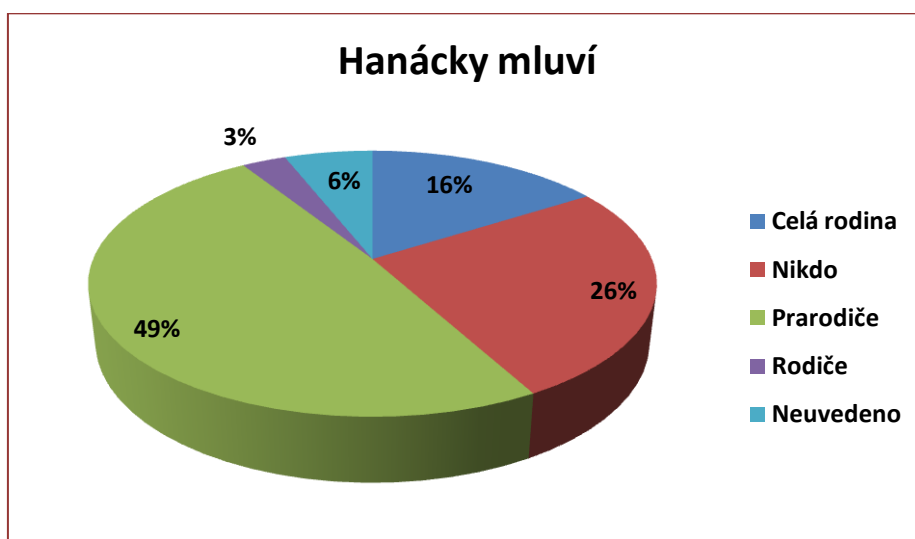
Graf č. 9: Položka č. 9

Tato položka byla otevřená, úkolem žáků bylo napsat správnou odpověď. Z celkového počtu 76 dotazovaných odpovědělo správně 47 žáků, což představuje 62%, přičemž jsme za správnou odpověď považovali odpověď hanáčtina a hanácké nářečí. Zbylých 38 % žáků na otázku neodpovědělo vůbec nebo napsalo úplně jiné nářečí, což jsme považovali za špatnou odpověď.

10. položka: Mluví někdo z vaší rodiny tímto nářečím? Pokud ano, tak napiš kdo.

Odpovědi	Celkem	Celkem v %
Nikdo	20	26
Celá rodina (všichni)	12	16
Prarodiče	37	49
Rodiče	2	3
Neuvedeno	5	6

Tab. č. 10: Položka č. 10

Graf č.10: Položka č. 10

Z grafu je zřejmé, že podle výpovědí žáků mluví hanácky především příslušníci starší generace. Nejčastěji, a to ze 49 % žáků uvádělo, že hanácky hovoří prarodiče, 16 % žáků uvedlo, že hanácky mluví celá rodina. Celkem 3% žáků uvedlo, že hanácky mluví rodiče. Odpověď neuvedlo 6 % žáků. Zbylých 26% žáků uvedlo, že hanácky z jejich rodiny nemluví nikdo. Někteří žáci uváděli, že někteří členové rodiny hovoří nářečím jen trochu, což jsme také započítávali do výše uvedených kategorií.

Z výsledků je zřejmé, že hanáčtina opravdu ustupuje do pozadí a žáci hanáčtinu slyší především u prarodičů.

11. položka: Pokus se přeložit následujících 5 slov z nářečí do spisovné češtiny.

babóňat ↔ být vzhůru

brutvan ↔ pekáč

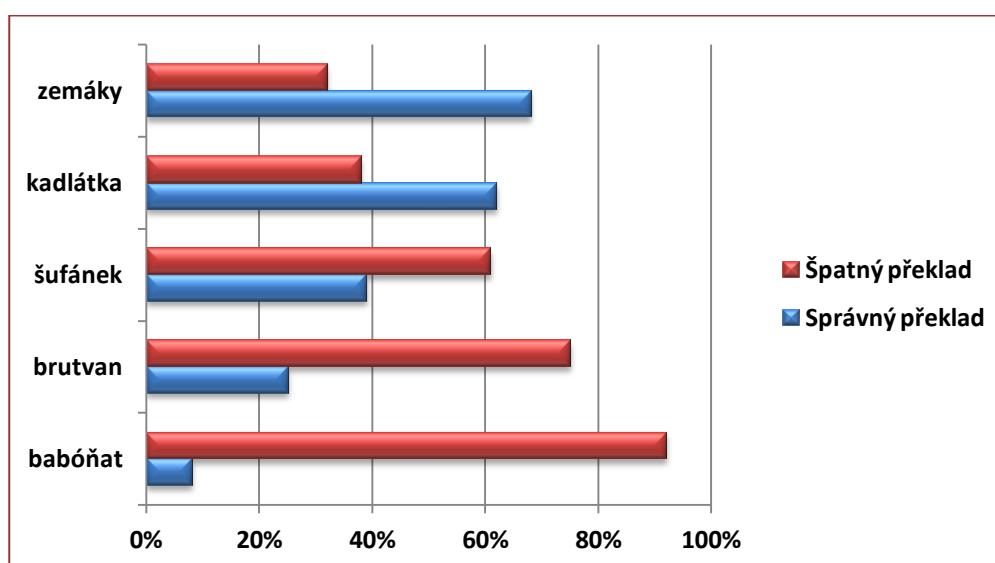
šufánek ↔ naběračka

kadlátko ↔ švestka

zemáky ↔ brambory

Překlad	Přeložilo celkem žáků	Celkem v %
babóňat ↔ být vzhůru	6	8
brutvan ↔ pekáč	19	25
šufánek ↔ naběračka	30	39
kadlátko ↔ švestka	47	62
zemáky ↔ brambory	52	68

Tab. č. 11: Položka č. 11

Graf č. 11: Položka č. 11

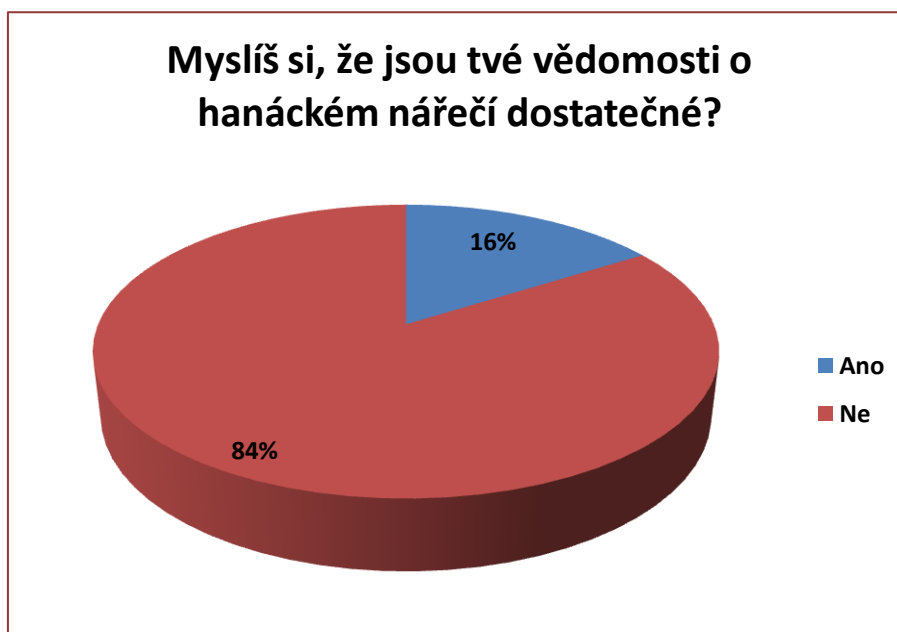
Vzhledem k tomu, že jsme do překladu zahrnuli nejznámější a nejfrekventovanější slova, očekávali jsme lepší výsledky než ty, které vyplynuly z našeho šetření. Z grafu je zřejmé, že nejlépe dopadl překlad slova „zemáky“, který úspěšně zvládlo 68% žáků. Méně známé bylo pro žáky 5. tříd slovo „kadlátko“, které zvládlo přeložit 62% žáků. Slovo „šufánek“ přeložilo celkem 39% žáků, „brutvan“ přeložilo jen 25% žáků. Překlad slova „babóňat“ dopadl ze všech překladů nejhůře, slovo „babóňat“ přeložilo jen 8% žáků.

Myslíme si, že příslušníci nejstarší generace hanáčtinou hovoří často a žáci hanáčtinu poslouchají a rozumí ji, ale neumí regionálním nářečím hovořit a nerozumí některým hanáckým výrazům. Výsledky tohoto šetření nás přesvědčily o tom, že hanáčtina opravdu ustupuje do pozadí.

12. položka: Myslíš si, že jsou tvé vědomosti o hanáckém nářečí dostatečné?

Odpověď	ano	ne
Celkem žáků	12	64
Celkem žáků v %	16	84

Tab. č. 12: Položka č. 12

Graf č. 12: Položka č. 12

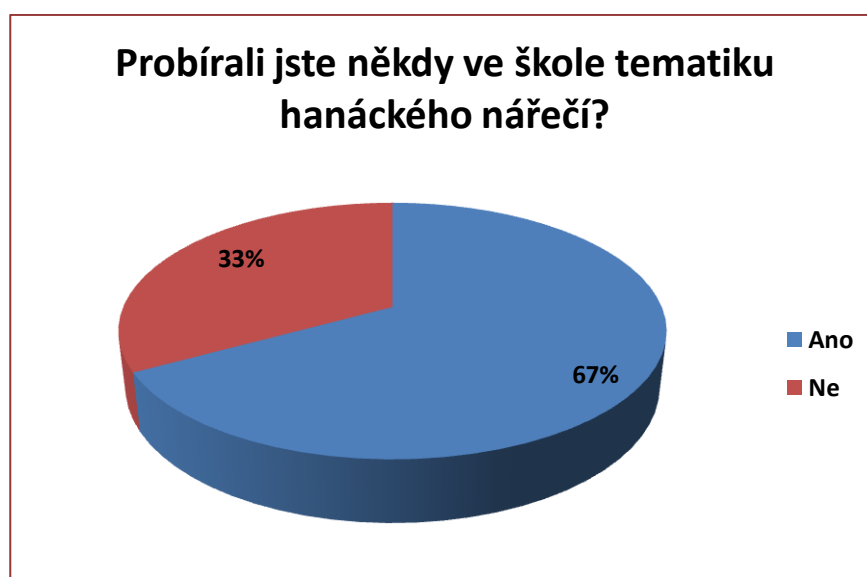

Respondenti vidí své vědomosti týkající se hanáčtiny z větší části negativně, většina respondentů, a to 84% nepovažuje své vědomosti za dostatečné, 16% žáků si naopak myslí, že mají vědomosti dostatečné. Vzhledem k tomu, že dotazníku je často vytýkáno, že respondenti odpovídají podle toho, jak sami sebe vidí a ne podle toho jací opravdu jsou, musíme brát „dostatečné vědomosti žáků“ jako lehce nadsazené, protože někteří žáci byli zřejmě ovlivněni úspěšným výše uvedeným překladem hanáckých výrazů.

13. položka: Probírali jste někdy ve škole tematiku hanáckého nářečí?

Odpověď	ano	ne
Celkem žáků	51	25
Celkem žáků v %	67	33

Tab. č. 13: Položka č. 13

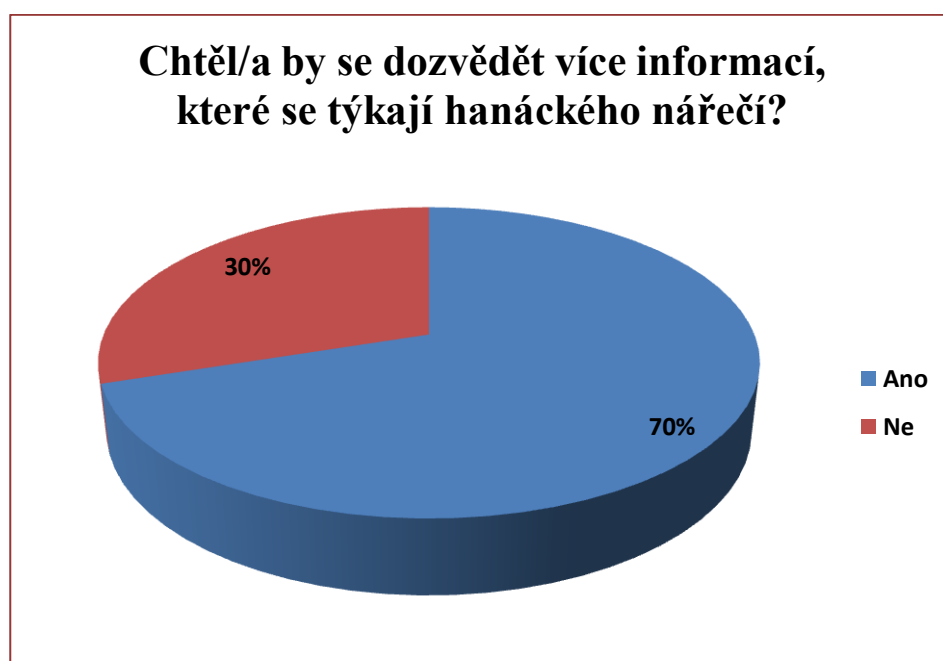
Graf č. 13: Položka č. 13

Velice potěšující je, že 67% žáků hanáčtinu ve škole probíralo. Nářečí by měli učitelé zařazovat do tématu regionu, protože právě „regionální příprava by se měla stát samozřejmou součástí přípravy učitele na vyučování.“ (Fabiánková 1995, s. 25) Myslíme si, že žáci 5. tříd by se měli alespoň okrajově v hanáčtině orientovat, znát nejfrekventovanější hanácké výrazy a vymezit základní rozdíly mezi hanáčtinou a spisovnou češtinou.

14. položka: Chtěl/a by se dozvědět více informací, které se týkají hanáckého nářečí?

Odpověď	ano	ne
Celkem žáků	53	23
Celkem žáků v %	70	30

Tab. č. 14: Položka č. 14

Graf č. 14: Položka č. 14

Z grafu je zřejmé, že 70% žáků by se chtělo dozvědět více informací týkajících se hanáckého nářečí a zbylých 30% žáků by se nechtělo dozvědět více informací.

Myslíme si, že je velice podstatné, aby se žáci orientovali v nářečí, které je pro jejich region typické. Je důležité, aby žáci znali nejfrekventovanější hanácké výrazy a dokázali je použít v ústní i písemné formě. Žáci by měli umět odlišit hanácké nářečí od jiných nářečí a charakterizovat jeho typické znaky.

15. položka: Znáš nějakou hanáckou píseň nebo nějaký hanácký tanec?

Odpověď	ano	ne
Celkem žáků	36	40
Celkem žáků v %	47	53

Tab. č. 15: Položka č. 15

Graf č. 15: Položka č. 15

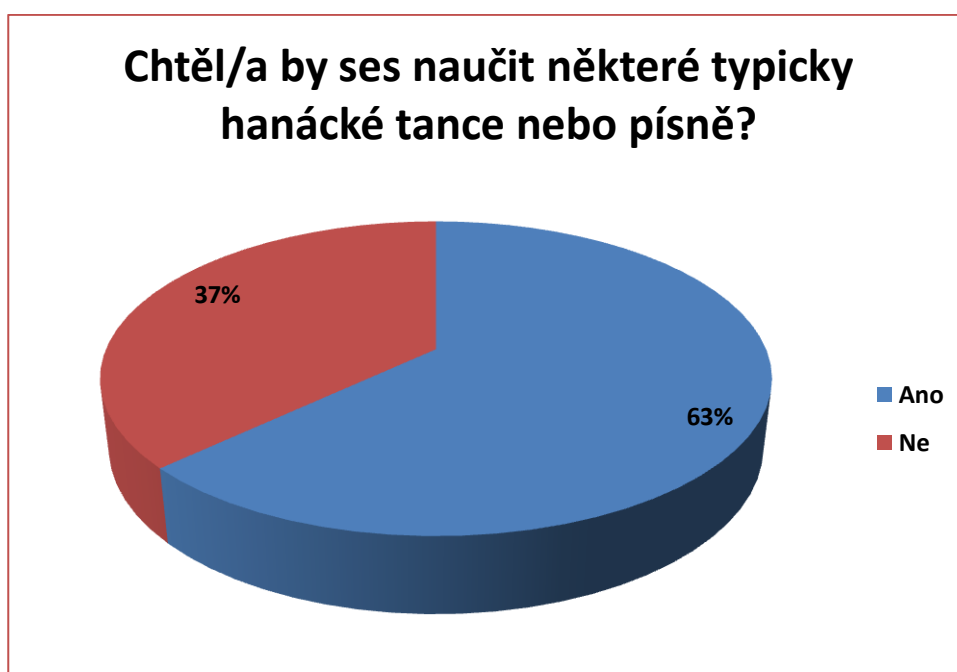
Z grafu vyplývá, že hanáckou píseň nebo hanácký tanec zná 47% žáků, z toho 27% žáků nevedlo názvy tanců a písní, ostatní žáci jmenovali tyto tance a písně: polka (3%), královničky (3%), Jede torek od Konice (3%), Dež sem bel malé chlapec (14%), dalších 53% si nevzpomnělo na žádnou hanáckou píseň nebo tanec.

V minulosti patřila Haná k veselým oblastem a mohla se pyšnit krásnými hanáckými písněmi a tanci. Postupem času se však Haná stala oblastí „netaneční a nezpěvnou“. Starší lidé, kteří hanácké písně a tance znali, již zemřeli a mladé lidi tato tematika příliš nezajímá. Myslíme si, že každý žák, který žije na Hané, by měl znát minimálně několik hanáckých tanců a písní. Existuje mnoho materiálů, např. Hanácké tance severního Konicka od Josefa Pišťáláka a Hanácké písně od Jana Poláčka, ze kterých mohou učitelé čerpat a naučit žáky alespoň některé hanácké písně a tance.

16. položka: Chtěl/a by ses naučit některé typicky hanácké tance a písně?

Odpověď	ano	ne
Celkem respondentů	48	28
Celkem žáků v %	63	37

Tab. č. 16: Položka č. 16

Graf č. 16: Položka č. 16

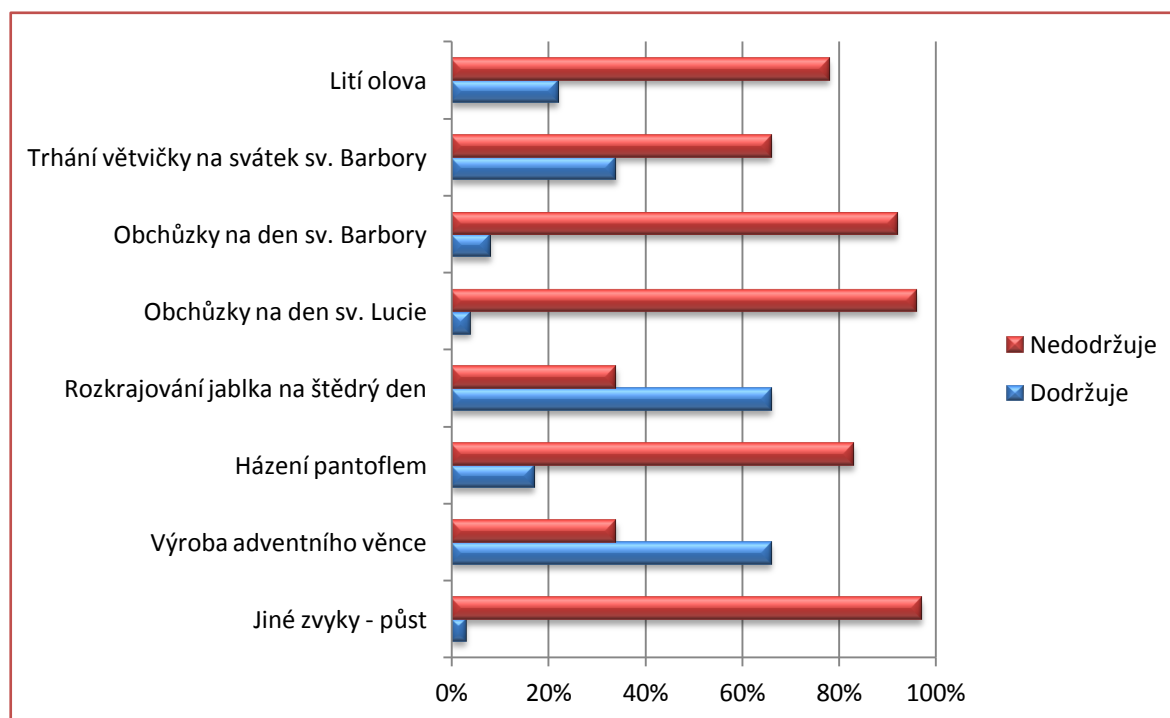
Většina žáků ,a to 63%, by se ráda naučila některé typicky hanácké tance a písně, zbylých 37% odpovědělo, že se nechce naučit žádné hanácké tance nebo písně.

Myslíme si, že pro žáky v současném moderním světě mohou představovat hanácké tance a písně něco nezajímavého, proto je velice důležité žáky přesvědčit, že hanácký tanec a hudba mohou být zábavné a zajímavé.

17. položka: Které vánoční zvyky a tradice dodržujete?

Zvyk, tradice	Nedodržuje	Dodržuje
Lití olova	78%	22%
Trhání větvičky na den sv. Barborky	66%	34%
Obchůzky na den sv. Barborky	92%	8%
Obchůzky na den sv. Lucie	96%	4%
Rozkrajování jablka na Štědrý den	34%	66%
Házení pantoflem	83%	17%
Výroba adventního věnce	34%	66%
Jiné zvyky – půst	97%	3%

Tab. č. 17: Položka č. 17

Graf č. 17: Položka č. 17

Touto položkou jsme chtěli zjistit, zda žáci v současné době dodržují některé starodávné a netradiční zvyky a tradice týkající se adventu a Vánoc. Z grafu je zřejmé, že některé zvyky a tradice upadly v zapomnění. Lití olova se v minulosti odehrávalo na den sv. Ondřeje, ženy a dívky se na tento tajemný den, opředený kouzlem, těšily celý rok. V současné době můžeme tento zvyk považovat za téměř zapomenutý. Z grafu vyplývá, že lití olova dodržuje jen 22% žáků, přičemž někteří žáci napsali, že to zkoušeli ve škole, s čímž jsme také počítali. Trhání větvičky na den sv. Barbory dodržuje jen 34% žáků, tento zvyk dříve patřil mezi oblíbené tradiční rituály, které prozrazovaly, zda se svobodná dívka následující rok provdá, či nikoliv. Obchůzky na den sv. Barborky dodržuje jen 8% žáků a obchůzky na den sv. Lucie dodržují jen 4% žáků, tento výsledek jsme očekávali. Obchůzky, které byly v minulosti samozřejmostí a děti se na ně celý rok těšily, se v současné době téměř vůbec nekonají.

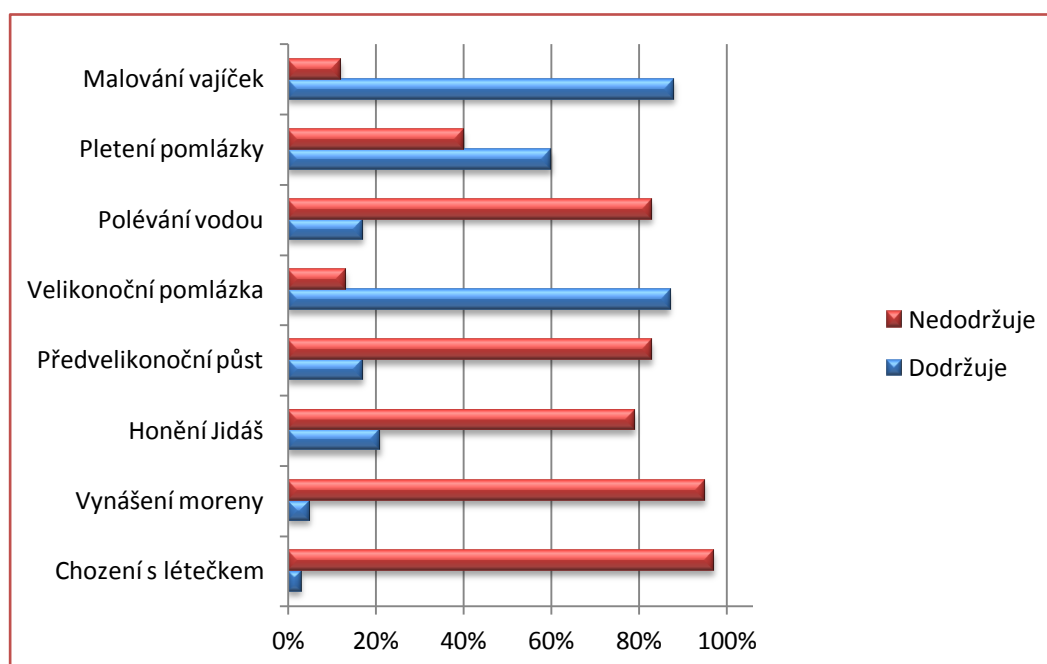
Velice potěšující je, že rozkrajování jablka na Štědrý den, které nám slibuje štěstí po celý rok, dodržuje 66% žáků. Tato tradice se zřejmě dochovala, protože není náročná na přípravu a čas. Házení pantoflem dodržuje jen 17% žáků. Vzhledem k tomu, že tento zvyk není náročný na přípravu a čas, jsme předpokládali lepší výsledek. Výroba adventního věnce je v současné moderní době velice populární a dodržuje ji 66% žáků. Velice důležité je, aby žáci věděli, proč se adventní věnec vyrábí a co symbolizuje.

Poslední varianta této položky byla otevřená, kam žáci mohli napsat jiné zvyky a tradice, které dodržují, přičemž 3% žáků dodržují půst.

18. položka: Které předvelikonoční a velikonoční tradice dodržujete?

Zvyk, tradice	Nedodržuje	Dodržuje
Malování vajíček	12%	88%
Pletení pomlázky	40%	60%
Polévání vodou	83%	17%
Velikonoční pomlázku na Velikonoční pondělí	13%	87%
Předvelikonoční půst	83%	17%
Honění Jidáše (hrkání na Zelený čtvrtek)	79%	21%
Vynášení moreny	95%	5%
Chození s létečkem	97%	3%

Tab. č. 18: Položka č. 18

Graf č. 18: Položka č. 18

Z grafu je zřejmé, že žáci nejvíce dodržují malování vajíček a velikonoční pomlázku, přičemž velikonoční pomlázku dodržuje 87% žáků a malování vajíček 88% žáků. Tradiční pletení pomlázky dodržuje překvapivě 60% žáků, což je velice potěšující, protože jsme si mysleli, že většina rodičů žákům raději pomlázky koupí než, aby je pletli. Honění Jidáše, což je hrkání na Zelený čtvrtek, které v minulosti ohlašovalo denní dobu, dodržuje 21% žáků. Vynášení moreny a chození s létečkem dodržuje nejméně žáků, vynášení moreny dodržuje 5% žáků a 3% žáků dodržují chození s létečkem. Tyto tradice jsou v dnešní době téměř zapomenuté a dodržují se spíše na vesnicích nebo v oblastech, kde je tradiční lidová kultura mnohem živější než u nás.

19. Líbilo by se ti, kdybys měl/a možnost vyzkoušet si ve škole kulturní tradice a zvyky, které se týkají vánočních a velikonočních svátků?

Odpověď	ano	ne
Celkem respondentů	67	9
Celkem žáků v %	88	12

Tab. č. 19: Položka č. 19

Graf č. 19: Položka č. 19

Poslední položka se týkala zájmů žáků o kulturní tradice vánočních a velikonočních svátků. Velice potěšující je, že většina (88%) žáků by měla zájem vyzkoušet si kulturní zvyky a tradice na „vlastní kůži“ a užít si tak spoustu legrace.

9 OVĚŘENÍ PLATNOSTI PŘEDPOKLADŮ A SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ

Na základě vyhodnocení a interpretace výsledků budou v této kapitole verifikovány stanovené předpoklady, shrneme výsledky celého výzkumu.

Před šetřením jsme stanovili tyto předpoklady:

Předpoklad 1: *Žáci mají jen povrchní informace o tradiční lidové kultuře na Hané, ve škole se tato problematika neprobírá vůbec nebo jen zřídka.*

Tento předpoklad se potvrdil - šetření prokázalo, že většina žáků má jen povrchní informace o tradiční lidové kultuře na Hané, ve škole se tato problematika probírá jen částečně.

Předpoklad 2: *Hanácké nářečí ustupuje do pozadí, žáci hanácké nářečí nepoužívají téměř vůbec a neznají většinu hanáckých výrazů.*

Platnost tohoto předpokladu se také potvrdila - šetření prokázalo, že hanáčtinou hovoří většinou příslušníci nejstarší generace a hanáčtina ustupuje do pozadí. Příslušníci mladší generace nerozumí některým hanáckým výrazům a hanáčtinou většinou nehovoří.

Předpoklad 3: *Kulturní tradice regionu, které se v minulosti dodržovaly, se v dnešní době dodržují jen zřídka a žáci se s kulturními tradicemi téměř vůbec nesebkávají.*

Platnost posledního předpokladu se také potvrdila. Tradice, které se v minulosti dodržovaly, se v dnešní době dodržují jen zřídka a žáci nemají možnost setkat se s některými kulturními tradicemi, které byly v minulosti samozřejmostí.

Hlavním cílem našeho šetření bylo zjistit, zda žáci 1. stupně ZŠ regionu Prostějovsko mají přehled o tradiční lidové kultuře. Zkonstruovali jsme tedy dotazník, jenž měl znalosti žáků v tradiční lidové kultuře zmapovat. Šetřením jsme zjistili, že žáci se v tradiční lidové kultuře Prostějovska příliš neorientují, takže byly prohlášeny za platné všechny 3 předpoklady, vztahující se k tradiční lidové kultuře a kulturním tradicím regionu.

K dílčím cílům patřilo zjištění, zda by žáci měli zájem vyzkoušet si některé kulturní tradice ve škole a dozvědět se více informací o kulturních tradicích regionu a tradiční lidové kultuře. Zjistili jsme, že většina žáků by měla zájem dozvědět se více informací o tradiční lidové kultuře a většina žáků by měla zájem vyzkoušet si na „vlastní kůži“ kulturní zvyky

a tradice, které již upadly v zapomnění.

Na základě projeveného zájmu žáků 1. stupně ZŠ o tradiční lidovou kulturu a kulturní tradice regionu bude zpracována praktická část diplomové práce. Rozhodli jsme se vypracovat projekt na téma advent a Vánoce na Hané. Tento projekt může učitelům poskytnout nové náměty a inspiraci, jak téma kulturních tradic regionu do vyučování začlenit, obohatit tak výuku a obnovit tradiční lidovou kulturu a kulturní tradice na Prostějovsku.

III PRAKTICKÁ ČÁST

10 CHARAKTERISTIKA PROJEKTU ADVENT A VÁNOCE NA HANÉ

Cílem praktické části diplomové práce bylo vytvořit projekt na téma advent a Vánoce na Hané. K vytvoření projektu advent a Vánoce na Hané mě inspirovala spolupráce s muzeem v Prostějově, které nabízí školám různé programy a akce. Při těchto akcích si mohou žáci vyrobit krásné výrobky s vánoční, jarní, velikonoční a další tematikou. Těchto akcí jsem se účastnila jako asistentka a pomáhala jsem dětem při vyrábění výrobků a ozdob. Při akcích jsem se setkala s mnoha nápady, jak si něco krásného vyrobit, rozhodla jsem se tedy vytvořit projekt na téma advent a Vánoce na Hané, který vycházel z tradic Hané a byl doprovázen písněmi, říkankami, pořekadly, básničkami, vyráběním a malováním. Hlavním cílem projektu bylo získávání nových informací, které se týkají kulturních tradic regionu. Projekt doprovází vhodná motivace a čtení textů v hanáčtině z knihy od Marie Pachtové Hanáckým dětem.

Podle časové náročnosti: dlouhodobý

Podle prostředí: školní a mimoškolní

Podle počtu zúčastněných: třídní

Podle organizace: mezipředmětový

Podle navrhovatele: uměle připravený

Cíl projektu spočívá v tom, že se žáci blíže seznámí s lidovými a kulturními tradicemi, které jsou spojené s adventem a Vánocemi na Hané. Do projektu zahrneme prvky kulturního dědictví Hané: lidovou slovesnost, hry, obřady, zvyky a obyčeje, hudbu, atd.

Výstupy projektu:

- Žáci uspořádají vánoční zastavení a jarmark pro rodiče, na kterém budou prodávat vlastnoručně vyrobené výrobky. Výtěžek z jarmarku bude věnován na charitu, žáci si tak uvědomí, že pocit z dobrého skutku je mnohem krásnější než nějaký materiální zisk. Součástí jarmarku bude i malý koncert hanáckých vánočních písní pro rodiče.
- Žáci se naučí některé vánoční hanácké koledy a písně, které pak zazpívají a přednesou rodičům na vánočním zastavení a jarmarku.
- Žáci si s pomocí maminek vyzkouší pečení hanáckého vánočního cukroví.

Cíle projektu

Kognitivní

- Získat nové vědomosti o svém regionu.
- Osvojit si nové dovednosti a získat nové vědomosti související s tradiční lidovou kulturou Hané (zaměřené na město Prostějov).
- Naučit se nové hanácké písně a doprovodit je pomocí Orffova instrumentáře
- Naučit se hanácké říkanky, které jsou úzce spjaty s adventem a Vánoce

Afektivní

- Získávat vztah a uvědomit si lásku ke svému regionu.
- Uvědomit si důležitost kooperace a spolupráce s ostatními žáky.
- Uvědomit si důležitost přátelství a komunikace.
- Mít dobrý pocit z obdarovávání a uvědomit si, že je „lepší dávat než brát“.

Předpokládané činnosti

- Čtení, psaní, počítání, vyhledávání informací, sdělování informací, získávání nových vědomostí a osvojování si nových dovedností.
- Manipulace při vyrábění výrobků, procvičování jemné motoriky.
- Tanec, říkanky, zpěv, hra na Orffovy nástroje.
- Pečení hanáckého vánočního cukroví.

Organizace výuky

- Skupinová práce, hromadná, individuální, individualizovaná.

Metody používané při realizaci projektu

Slovní

- Monologické (vyprávění, vysvětlování, popis, instruktáž),
- dialogické (rozhovor, beseda),
- metody práce s textem.

Metody názorné demonstrace

- pozorování,
- předvádění pomůcek, ukázek, činností.

Metody praktické

- nácvik pohybových, hudebních a praktických dovedností,
- grafické a výtvarné práce,
- práce s netradičním materiálem.

Aktivizující metody

- metody situační a inscenační,
- metody problémové,
- metody projektové,
- didaktické hry.

Průběh projektu

Motivace: Projekt zahájíme povídáním si se žáky v kruhu o adventu a Vánocích. Budeme klást následující otázky:

Proč slavíme Vánoce?

Řekni slůvko, které tě napadne, když se řekne Vánoce v našem městě?

Ví někdo, co znamená slovo advent?

Co se děje na prostějovském náměstí v době vánoční?

Které vánoční zvyky a tradice znáš?

Které tradice dodržujete doma?

Postupným kladením otázek dáme dohromady většinu informací, které se týkají Vánoc a adventu se zaměřením na Hanou. Informace zapisujeme na velký arch balicího papíru, abychom na něco nezapomněli.

Projekt advent a Vánoce na Hané bude probíhat ve čtyřech blocích. 1. blok a zároveň projekt zahájíme na svatého Ondřeje 30. 11. přečtením 1. úryvku z knihy od Marie Pachtové Hanáckým dětem. Žákům vysvětlíme, že je to knížka poněkud staršího vydání. Nahlédneme tak trochu do minulosti a pokusíme se prožít hanácké vánoční svátky jako tehdejší děti.

Jednotlivé bloky jsou rozděleny takto:

1. blok – 30. 11.,

2. blok – 3. 12.,

3. blok 5 – 6. 12.,

4. blok – 19. 12.

„Na sv. Ondřeje“

Organizace: celodenní blok – 5 vyučovacích hodin (poznámka - přestávky podle potřeby, po jednotlivých činnostech)

Cíle:

Vyzkoušet si některé hanácké lidové tradice.

Vyrobit si adventní věnec z kynutého těsta.

Seznámit se s kulturními tradicemi a zvyky Hané, které již dávno upadly v zapomnění.

Naučit se hanáckou vánoční píseň a koledu.

Seznámit se s doprovodem písně pomocí Orffova instrumentáře.

Metody: slovní, názorně demonstrační, praktické

Formy: hromadné, skupinové, individualizované

Pomůcky: úryvky z knih, pomůcky, které budeme potřebovat na lití olova, dobové fotografie, hanácké slovníčky, noty k písním, suroviny na výrobu těsta, svíček, mašličky, větvičky krušpánku.

Mezipředmětové vztahy: Český jazyk a literatura – práce s textem, Pracovní činnosti – výroba adventního věnce, Hudební výchova – zpěv lidových písní a hra na Orffovy nástroje.

Popis bloku:

1. Motivace: Blok zahájíme přečtením úryvku z knihy s názvem Hanáckým dětem od Marie Pachtové (viz příloha č. 3). Po přečtení úryvku žáci plní další úkoly.

Organizace: Žáci sedí v kruhu, nejlépe na kobercí. Po přečtení úryvku povedeme krátký rozhovor. Dodržujeme pravidla komunikačního kruhu, mluví ten, kdo má v ruce komunikační kamínek, v tomto případě můžeme zvolit nějaký vánoční předmět, např.: hvězdu.

Každý žák odpovídá na následující otázky:

Které z přečtených zvyků dodržujete?

Chtěli byste si některé zvyky vyzkoušet?

Zkoušeli jste některé podobné zvyky?

2. Výroba adventního věnečku

Adventní věneček

Možná trochu neobvyklý, ale za to voňavý a veselý adventní věnec můžeme upéct z kynutého těsta. Hotový věnec můžeme různě zdobit, např. zelenými větvičkami, pentlemi a svíčkami.

Recept na těsto

500 g mouky (polovinu hladké a polovinu polohrubé), 25 g kvasnic, 4 lžíce moučkového cukru, 4 lžíce oleje, půl lžičky soli, špetku kurkumy (kvůli barvě, není podmínkou), 1 vejce, trochu vlažného mléka, žloutek na potřetí, lžici tuku na vymazání plechu nebo papír na pečení.

Postup

Do prosáté mouky vmícháme cukr, sůl a kurkumu. Do směsi nadrobíme kvasnice a po chvíli přidáme vejce, rozmíchané v trošce mléka, a olej. Vymícháme tužší těsto, mléko přidáváme podle potřeby. Necháme vykynout a pak těsto znovu pečlivě zpracujeme na vále. Nesmí se lepit na ruce a musí být hladké a pevné. Pro každého si nachystáme dva stejně velké kousky (tak akorát do dlaně). Z připraveného těsta uděláme asi 10 malých věnečků. Žák si nejdříve těsto rozválí do dvou dlouhých „hadů“, které na jednom konci spojí, pak je omotá kolem sebe a vzniklou pletýnku zatočí do tvaru věnce. Vzniklé věnečky pečeme dozlatova (při 180 – 200°C).

Na výrobu svíček na adventní věneček budeme potřebovat: čtverečky z včelího vosku, knoty do svíček.

Knot přimáčkneme na jednu stranu čtverečku a zarolováním vytvoříme svíčku. Musíme si dát pozor na to, aby knot byl tak půl centimetru přes okraj čtverečku, aby byl po zarolování pěkně vidět jako u opravdové svíčky. Do vyrobených svíček zapícheme oboustranně špičaté párátka.

Věneček ozdobíme červenou a bílou mašličkou, zapícheme svíčky a máme hotovo, děti upozorníme, že věneček slouží pouze jako dekorace, proto ho nesmí zapalovat.

3. Žáci si vyzkouší lití olova

Lití olova

Pomůcky: naběračka, olovo (zakoupíme v rybářských potřebách), plechovou nádobku se studenou vodou.

Postup: Olůvka dáme do naběračky, rozejdeme, rozejduté olovo nalijeme do nádoby s vodou. Chvilku počkáme, než olovo ztuhne a vytáhneme odlitek. Důležité je, abychom celou dobu byli opatrní. Vzhledem k tomu, že lití olova je velice náročné na čas i na organizaci, budeme volat jednotlivé žáky postupně mezitím, co budou vyrábět adventní věneček. Dodržujeme bezpečnou vzdálenost, žáci provádějí lití ve spolupráci s učitelem. Jednotlivé tvary si vzájemně předvedeme a popíšeme na konci bloku. Opět použijeme variantu komunikačního kruhu.

4. Práce s pracovním listem (viz příloha č. 4).

Organizace: Žáci pracují ve dvojicích, aby si mohli vzájemně poradit a vyzkoušet si spolupráci. Dále vybereme 6 žáků, kteří budou chtít přednášet koledu při vánočním zastavení. Každý žák bude přednášet určitou část koledy. Úkolem žáků bude naučit se koledu z paměti tak, aby ji dokázali přednést. Žáci si budou přednes koledy trénovat během projektu.

5. Zpěv hanácké vánoční koledy a doprovod na Orffovy nástroje.

Narodil se nám Ježišek
(vánoční koleda)

Mírně ♩ = 92 Ivanovice na Hané, 1953

1/. Narodil se nám Ježišek, posílá mě k vám,
byste mu dali koledu, že já mu ju dám. chlebička nechce bráti, nakr mi-la ho matí,
5 toraličky a dukáty máte skládati

2/. Ach, prosim vás, odbyťte mě
nemám kdy to stát,
musim já jít do Betléma dítě kolibat.
To dítě tak bohaty vám zas všecko oplati,
budete se s Kristem Pánem vždy radovati.

Organizace: Celou třídu rozdělíme na 2 skupiny (hráče a zpěváky). Velice důležité je to, abychom žákům přesně ukázali, co a jak mají hrát.

Triangl: 2 hráči, jedno cinknutí tam, kde je pomlka.

Dřívka: různý počet hráčů, klidně více, 1. doba každého taktu.

Rumba koule: 1 hráč, ostináto: „posílá“, „žejámu“.

Bubínek: 1 hráč, metrum.

(Tuto koledu použijeme do malého koncertu na konci projektu. Koncertem bude zahájen jarmark).

6. Vrátime se opět do kruhu, předvedeme si odlitky a zhodnotíme si celý den.

Hodnotíme zejména slovně, všechny žáky pochválíme za práci a řekneme jim, kdy bude probíhat další část projektu. Každý žák řekne něco o svém odlitku. Řekne, co mu jeho odlitek připomíná.

„Na sv. Barboru“

Organizace: celodenní blok – 5 vyučovacích hodin

Cíle:

Seznámit se s kulturními tradicemi a zvyky Hané, které již dávno upadly v zapomnění.

Vyzkoušet si činnosti, které se dříve prováděly v den sv. Barborky.

Vyrobit řetěz na vánoční stromeček.

Znázornit pomocí temper, vodových barev a dalších pomůcek podobu obchůzek.

Metody: slovní, názorně demonstrační, praktické

Formy: hromadné, skupinové, individualizované

Pomůcky: úryvky z knih, pomůcky, jablka, švestky, hrušky, ořechy, dobové fotografie, noty k písni, Orffovy nástroje. Nastříhanou slámu, nastříhané mašličky, včelí pláty, knoty, vykrajovátka, mouku, krepový papír, tempery a další pomůcky.

Mezipředmětové vztahy: Český jazyk a literatura – práce s textem, Pracovní činnosti - výroba svíček a řetězu, Výtvarná výchova – malba obchůzky.

1. Motivace: Každému rozdáme větvičku třešně, na kterou si žáci dají cedulku se jménem, aby si jí poznali. Nerozkvetlé větvičky dáme společně do vázy a budeme kontrolovat, zda větvičky rozkvétají. Blok opět zahájíme přečtením dalšího úryvku z knihy s názvem Hanáckým dětem od Marie Pachtové (viz. příloha č. 5). Po přečtení úryvku žáci plní další úkoly.

Organizace: Žáci sedí v kruhu, nejlépe na kobereci. Po přečtení úryvku vyvoláme krátký rozhovor. Dodržujeme pravidla komunikačního kruhu, mluví ten, kdo má v ruce komunikační kamínek, v tomto případě můžeme zvolit nějaký vánoční předmět, např.: vlašský ořech.

Každý žák odpovídá na následující otázky:

Které z přečtených zvyků dodržujete?

Chtěli byste si některé zvyky vyzkoušet?

Zkoušeli jste některé podobné zvyky?

Společně si pak projdeme opět celý text, aby každý věděl, o čem text je. Po shrnutí textu si se žáky prohlédneme dobové fotografie z občůzek (viz příloha č. 5).

2. Práce s pracovním listem (viz příloha č. 5).

Organizace: Žáky rozdělíme rozpočítáním do trojic, jejich úkolem bude společně vypracovat pracovní list. Po dokončení práce každá trojice řekne hlavní rozdíly mezi fotografiemi.

Všichni si přečteme společně a nahlas říkanku z pracovního listu.

3. Vyrábění vánočního řetězu

Organizace: žáci pracují samostatně

Vánoční řetěz na stromeček

Jednoduchý řetěz na stromeček z obyčejné slámy a červené stužky zvládnou vytvořit žáci již od 1. třídy. Řetěz udělá na stromečku velkou parádu a žáci budou mít radost z toho, že si mohou vyrobit vlastní ozdobu na stromeček, kterou pak mohou někomu věnovat nebo si jím mohou ozdobit stromeček doma či ve škole.

Pomůcky: nastříhaná dutá sláma, nastříhaná obyčejná stužka (nejlépe červená, nebo můžeme kombinovat červenou a bílou), jehla a nit.

Nejdříve si připravíme nastříhanou slámu, před stříháním je velice důležité slámu alespoň na 1 hodinu namočit do vody, aby se nasákla vodou a změkla, jinak by se špatně

stříhala a mohla by se polámat.

Pro každého žáka si připravíme hrst nastříhané slámy a hrst nastříhaných kousků úzké mašličky. Také si musíme pro každého žáka nachystat již navlečenou jehlu, délku nitě volíme podle toho, jakou chceme mít délku řetázku. Jehlu si navlečeme nití, ale uzel uděláme pouze na jednom konci nitě, nikoli na obou jako u šití. Pokud bychom vytvořili suk na obou koncích, nit je dvojitá, dochází k zamotávání nitě a žákům se špatně pracuje. Žáci pak postupně navlékají a nit si posunují. Před začátkem žáky poučíme o bezpečnosti práce s jehlou. Menším žákům jehlu navlékneme, starší žáci od 3. třídy mohou pracovat sami.

4. Práce na výtvarném díle

Organizace: Žáci pracují samostatně, fantazii se meze nekladou. Každý žák má k dispozici výkres o velikosti A₃. Pro inspiraci ukážeme žákům fotografie z obchůzek. (Žákům pustíme k práci vánoční koledy).

Mezitím, co žáci pracují, nakrájíme jablka a hrušky, rozlouskneme ořechy a vypeckujeme švestky. Ovoce potom sušíme v sušičce na ovoce. Usušené ovoce a ořechy pak poslouží jako občerstvení při závěrečném jarmarku.

5. Přehlídka prací a zhodnocení dne.

Hodnotíme většinou slovně, všechny žáky pochválíme za práci a řekneme jim, kdy bude probíhat další část projektu. Společně si prohlédneme práce, které si vystavíme ve třídě.

„Mikuláš“

Organizace: celodenní blok – 5 vyučovacích hodin

Cíle:

Seznámit se s kulturními tradicemi a zvyky Hané, které již dávno upadly v zapomnění.

Vyzkoušet si činnosti, které se dříve prováděly v den sv. Mikuláše.

Vyrobí vánoční svícen.

Naučit se další hanáckou vánoční koledu a dokázat ji doprovodit na Orffovy nástroje.

Přestrojit tři vylosované žáky za čerta, Mikuláše a anděla.

Seznámit se s některými hanáckými výrazy, které jsou ve vánoční koledě.

Metody: slovní, názorně demonstrační, praktické

Formy: hromadné, skupinové, individualizované

Pomůcky: úryvek z knihy, pomůcky na výrobu svícnu, dobové fotografie, noty k písni, Orffovy nástroje, převleky Mikuláše, anděla a čerta, sladkosti, pomůcky na výrobu svícnu, uhlí, líčidla atd.

Mezipředmětové vztahy: Český jazyk a literatura – práce s textem, Pracovní činnosti – výroba svícnu, Hudbní výchova – zpěv a hra na Orffovy nástroje.

1. Motivace: Do třídy pozveme Mikuláše, anděla a čerta, kteří nám přečtou úryvek z knihy s názvem Hanáckým dětem od Marie Pachové (viz příloha č. 6), který se vztahuje ke dni sv. Mikuláše.

Organizace: Žáci sedí v kruhu, nejlépe na koberci. Po přečtení úryvku vedeme krátký rozhovor. Dodržujeme pravidla komunikačního kruhu, mluví ten, kdo má v ruce komunikační kamínek, v tomto případě můžeme zvolit i jiný předmět, např.: čertův řetěz.

Každý žák odpovídá na následující otázky:

Jak doma slavíte den sv. Mikuláše?

Co si myslíš o zvyku, který probíhá na den sv. Mikuláše?

2. Mikuláš, anděl a čerta z řad žáků.

Organizace: Žáky rozdělíme do tří skupin. V každé skupině zvolíme losováním jednoho anděla, Mikuláše a čerta. Úkolem ostatních žáků ve skupině bude spolužák, který představuje anděla, Mikuláše nebo čerta, převléci tak, aby byl k nepoznání. Na tuto aktivitu upozorníme žáky předem a poprosíme je, aby z domu donesli, pokud mají, nějaké převleky a předměty, které bychom mohli použít k přestrojení. Po přestrojení navštívíme s celou třídou prvňáčky, kterým zazpíváme vánoční koledu, kterou jsme se naučili v prvním bloku a Mikuláš s andělem a čertem mezitím prvňáčky obdarují sladkostmi. Potom se opět vrátíme do třídy a pokračujeme v bloku.

3. Vyrábění vánočního svícnu

Organizace: Žáci pracují samostatně.

Vánoční svícen z perníkového těsta

Recept na těsto

600 g hladké mouky, 250 g moučkového cukru, 100g medu, 50g másla, 4 vejce, 2 lžičky jedlé sody, 2 lžíce kakaa.

Postup

Do mouky prosejeme cukr, přidáme kakao a jedlou sodu, postupně přidáváme na kostičky nakrájené máslo, dále přidáme med a vajíčka. Vypracujeme jemné a hladké těsto, které pak vyválíme a vykrajujeme do požadovaných tvarů. Malé tenké perníčky pečeme v horkovzdušné troubě při teplotě 150°C 5 – 7 minut. Hotové perníčky potřeme ušlehaným vejcem.

Poleva

180 g moučkového cukru, 1 bílek, pár kapek citrónové šťávy.

Bílek šleháme ručně s cukrem a citrónem dokud se nám nevytvoří poleva, která se při zdobení neroztéká a ani není příliš hustá. Podle potřeby přidáme další bílek nebo citrónovou šťávu.

Těsto vyválíme a necháme žáky, aby si vykrojili jednu malou a jednu větší hvězdičku, do malé hvězdičky se vykrojí kolečko pro svíčku. Vykrojené hvězdičky dáme na plech a upečeme, aby si žáci svoje hvězdičky poznali, dáme ke každému páru hvězdiček lísteček se jménem žáka. Mezitím než se těsto upeče, si žáci udělají svíčky na svícen z voskového plátu (postup je stejný jako u výroby svíček na adventní věneček. Po upečení a vychladnutí žákům dáme jejich hvězdičky, které pomocí bílkové polevy slepí a ozdobí podle své fantazie. Do důlku dáváme větší množství polevy, do které pak zatlačíme svíčku a svícínek je hotový. Děti opět upozorníme, že svícen nezapalujeme, protože perníček by mohl shořet.

4. Zpěv hanácké vánoční koledy a doprovod na Orffovy nástroje.

Koleda

Mírně ♩ = 80 Monika Zelinková, 1883
Vřesovice, 1953

Janek Hrobé hrál na dode, ve-se-le za do-dal,
pře tem Boho čest a chválo všode rozhla-šo-val. Hrál na fěfa-ro a na pišča-

8
lo, jak on piskal, tak on piskal při svém tova-ro.

Poznámka:
U této písně je zajímavé, že se část nápěvu obecně známé české písně „Já mám koně vrané koně“ objevuje na Hané v koledě. Více slok nebylo zjištěno.

Píseň si nejdříve přečteme a vysvětlíme žákům slova, kterým nerozumí, pravděpodobně to budou slova: tovar – řemeslný výrobek, piščala – pišťala, fěfaro – pišťalka.

Organizace: Celou třídu rozdělíme na 2 skupiny (hráče a zpěváky). Tentokrát skupiny vyměníme tak, aby žáci, kteří v 1. bloku hráli, budou zpívat, ti co zpívali, budou hrát. Velice důležité je to, abychom žákům přesně ukázali, co a jak mají hrát.

Triangl: 2 hráči, jedno cinknutí na konci každého taktu.

Dřívka: 3 hráči hrají rytmus písně.

Bubínek: 1 hráč, metrum. (Tuto koledu opět použijeme do malého koncertu na konci projektu. Koncertem bude zahájen jarmark).

5. Zhodnocení dne: Hodnotíme zejména slovně, všechny žáky pochválíme za práci a řekneme jim, kdy bude probíhat další část projektu. Žáci, kteří budou chtít, si mohou vzít dobrovolný domácí úkol, který bude najít recept na hanácké cukroví a společně jej s maminkou nebo někým jiným z rodiny začít péct a pak ho přinést na vánoční koncert a jarmark jako občerstvení.

„Vánoce, Vánoce skorole budete“

Organizace: celodenní blok – 5 vyučovacích hodin

Cíle:

Ozdobit vánoční stromeček.

Vyrobít si svíčky z včelího plátu.

Seznámit se s kulturními tradicemi a zvyky Hané, které již dávno upadly v zapomnění.

Připravit se na jarmark a minikoncert.

Vymyslet průběh vánočního jarmarku.

Metody: slovní, názorně demonstrační, praktické

Formy: hromadné, skupinové, individualizované

Pomůcky: Úryvek z knihy s názvem Hanáckým dětem od Marie Pachtové (viz příloha č. 7), pomůcky, které budeme potřebovat na výrobu svíčky, noty k písním, vánoční stromeček a ozdoby a další pomůcky.

Mezipředmětové vztahy: Český jazyk a literatura – práce s textem, Pracovní činnosti – výroba svíčky z včelího plátu, Hudební výchova – zpěv lidových písní a hra na Orffovy nástroje.

Popis bloku:

1. Motivace: Žáky motivujeme tak, že jim jako překvapení necháme ve třídě postavit vánoční stromeček, který již bude ozdobený. Naším úkolem bude společně si předat následující informace z textu a představit si, jak se vánoční svátky slavily dříve.

Organizace: Žáky rozdělíme do 3 skupin. Úkolem každé skupiny bude představit ostatním skupinám svůj text a vysvětlit jim, co a jak probíhalo. Žákům dáme k dispozici arch balicího papíru, na který mohou kreslit psát, načrtnout myšlenkovou mapu, zkrátka cokoliv, co je napadne.

2. Výroba svíčky

Vánoční svíčka z včelího plátu

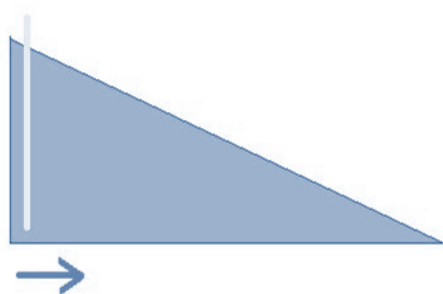

Pomůcky: různobarevné pláty z včelího vosku (obvykle jsou v obdélníkových tvarech), knotek ve špagátu, který si ustříháme podle potřeby, malé vykrajovací formičky.

Postup

Výroba vánoční svíčky z včelího plátu je velice jednoduchá, včelí plát ve tvaru obdélníku rozstříháme na dva stejné, pravoúhlé trojúhelníky, ze kterých pak můžeme vytvářet nejrozmanitější barevné kombinace svíček. Včelí plát ve tvaru pravoúhlého trojúhelníku si položíme na lavici, přiložíme knotek a rolujeme až ke špičce, musíme si dát pozor, abychom knotek umístili na správnou stranu a pořádně ho zarolovali. Dvoubarevnou

svíčku rolujeme stejným způsobem, akorát pod horní plát položíme další trojúhelník tak, aby se nepřekrývaly, svíčky můžeme ozdobit vykrojenými tvary z včelích plátů jiné barvy.

Rolování jednobarevné svíčky.

Rolování dvoubarevné svíčky.

3. Zopakování si vánočních písní a koled z předchozích bloků.

Generálka vystoupení žáků.

Organizace: Žáci si společně zopakují obě naučené písně, které pak zazpívají rodičům na vánočním koncertu, který bude probíhat odpoledne v den 4. bloku. Žáci, co mají přednášet, si zopakují koledu.

4. Balení a chystání výrobků na vánoční jarmark.

Organizace: Žáky rozdělíme do čtveřic, žáci si spojí lavice k sobě, aby měli více prostoru. Úkolem žáků bude zabalit výrobky do celofánu, aby byly připraveny na prodej.

5. Úprava lavic a třídy na vánoční zastavení. Vystavení výrobků k prodeji.

Návrh a generálka programu vánočního zastavení

1. Přivítání rodičů
2. Přednes koledy rodičům
3. Zpěv vánočních koled
4. Pozvání na vánoční jarmark
5. Rozloučení a poděkování

Organizace vánočního zastavení:

Nejdříve přivítáme rodiče, usadíme je, poděkujeme jim za účast nebo případnou pomoc na projektu. Seznámíme je s průběhem jarmarku, který bude probíhat po představení. Řekneme jim, že výrobky jsou výsledkem práce žáků. Výtěžek jarmarku bude věnován charitě. Následuje přednes koledy a zpěv vánočních koled s hudebním doprovodem. Po vystoupení pozveme rodiče ke stolům, kde jsou vystaveny výrobky, které si mohou zakoupit. Adventní zastavení zakončíme poděkováním a rozloučíme se.

ZÁVĚR

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání poskytuje učitelům určitou svobodu a prostor pro tvořivou výuku. Tematika kulturních tradic a tradiční lidové kultury spadá do vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět, ale povídání o kulturních tradicích můžeme bez problému zařadit do oblasti Jazyk a jazykové komunikace. Hanácké tance a hanácké písně bychom mohli zařadit např. do oblasti Umění a kultura apod. Záleží tedy na učiteli, jakým způsobem si tematiku kulturních tradic do výuky zařadí.

Hlavním cílem diplomové práce bylo vytvořit projekt se zaměřením na advent a Vánoce na Hané, který by mohl oživit některé zapomenuté zvyky a tradice.

Výsledky výzkumu prokázaly, že zvyky a tradice na Hané se většinou nedodržují a žáci nemají přehled o tradiční lidové kultuře na Hané. Je to tím, že v dnešní době nemají rodiče čas na to, aby si s dětmi povídali o tradiční lidové kultuře, zpívali písně a dodržovali různé zvyky a tradice. Děti tak ztrácejí povědomí o kulturních tradicích, které byly v minulosti samozřejmostí a nemohou tak naplno vnímat zvláštnosti svého kraje. Velice potěšující výsledek výzkumu byl ten, že žáky by kulturní tradice a zvyky zajímali a rádi by si je vyzkoušeli „na vlastní kůži“. Prožili by tak zvyky, které byly v minulosti přirozenou součástí života.

Doufám, že projekt zaměřený na tematiku adventu a Vánoc na Hané přispěje k dalšímu obohacení regionální výuky na Prostějovsku a poslouží jako námět pro tvořivou činnost učitelů. Myslím si, že projekt by mohl být inspirací k vytvoření dalších podobných projektů a vyučovacích bloků s tematikou kulturních tradic a regionu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

č. – číslo

ČR – Česká republika

m. n. m. – metrů nad mořem

např. – například

obr. – obrázek

př. n. l. – před naším letopočtem

r. – rok

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

stol. – století

str. – strana

sv. – svatý, svatá

ZŠ – základní škola

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

DAŇKOVÁ, Jana et al. *Průvodce naučnou stezkou biokoridorem Hloučela*. V Prostějově: Český svaz ochránců přírody, Regionální sdružení Iris, 2008. 80 s. ISBN 978-80-254-1215-2.

GRŮZOVÁ, Ludmila et al. *Prostějov: dějiny města. I.* Vyd. 1. Prostějov: Město Prostějov, 2000. 279 s. ISBN 80-238-6241-3.

Hanácký rok: zábavné čtení o Hané po celý rok. Ročník II. Olomouc : Petr Baštan, 2010. 191 s. ISBN 978-80-87091-16-6.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 265 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.

CHYTIL, Miroslav, ed. a BELŠÍK, Ondřej, ed. *Slavné stavby Prostějova*. Vyd. 1. v jazyce českém. Praha: Foibos, 2009. 231 s. Slavné stavby. ISBN 978-80-87073-21-6.

JANOUSEK, V. *Vlastivěda moravská: II.: Místopis Moravy. Čís. 62, Okres plumlovský. Olomoucký kraj*. Brno, 1933. 8, 242 s., 20 s. obr. příl., 1 mp.

JIROUŠEK, Miroslav, ed. a SIROVÁTKA, Oldřich, ed. *Písňe z Hané*. 1. vyd. Praha, 1954.

Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2004. 27 s.

KVAPIL, Miloš. *Turistické zajímavosti okresu Prostějov*. 1. vyd. Prostějov: Aquarel, 1995. 84 s. ISBN 80-900710-4-X.

LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum Komenského, 2002. 119 s. ISBN 80-238-8573-1.

NELEŠOVSKÁ, Alena; SPÁČILOVÁ, Hana. *Didaktika primární školy. 1.* Olomouc : Univerzita Palackého , 2005. 254 s. ISBN 80-244-1236-5.

PACHTOVÁ, Marie. *Hanáckým dětem. Část 2, Dětský rok - zvykosloví a výroční obyčeje*. Prostějov: Okresní kulturní středisko, 1987. 136 s

PIŠTĚLÁK, Josef. *Lidové tance severního Konicka*. 1. vyd. Prostějov: Okresní kulturní středisko, 1989. 161 s.

POSPĚCH, Pavel. *Hanácký slovníček*. 1. vyd. Olomouc: Společnost přátel vesnice a malého města, 2008. 89 s., [8] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-254-4293-7.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VÚP, 2007

SKOPOVÁ, Kamila. *Hody, pústy, masopusty: slavíme, vaříme, zdobíme a hrajeme si celý rok podle lidových tradic*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 2007. 201 s. ISBN 978-80-86903-46-0.

ŠEVČÍKOVÁ, Hana, ed. *Advent a vánoce na Hané*. Olomouc: Okresní knihovna, 1996. 18 s. Regionální informace obcím střední Moravy. Ř. B. ISBN 80-85061-12-0.

VAVRDOVÁ, Alena. *Didaktika vlastivědy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 75 s. Skripta. ISBN 978-80-244-2263-3.

ZÍBRT, Čeněk. *Veselé chvíle v životě lidu českého*. 2. vydání. Praha: Vyšehrad, 2006. 640s. ISBN 80-7021-624-7.

Internetové zdroje:

CAD Projekt plus. *Zámek Prostějov rekonstrukce*. [online]. 9.4.2013 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: http://www.cadprojektplus.cz/rekonstrukce/2012_zamek_prostejov.php

Expozice. *Muzeum Prostějovska v Prostějově*. [online]. 12.1.2013 [cit. 2013-01-12]. Dostupné z: <http://www.muzeumpv.cz>

HRADY.cz. *stará radnice*. [online]. 9.4.2013 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.hrady.cz/?OID=4464>

Ledňáček říční. *Bliž k přírodě*. [online]. 29.1.2013 [cit. 2013-01-29]. Dostupné z: http://www.blizprirode.cz/cz/encyklopedie/zivocichove/seznam_zivocichu/lednacekricni.html

O městě. *Statutární město Prostějov*. [online]. 15.1.2013 [cit. 2013-01-15]. Dostupné z: http://www.mestopv.cz/cz/turista/o_meste/poloha/

Prapor a znak města. *Statutární město Prostějov*. [online]. 13.1.2013 [cit. 2013-01-13]. Dostupné z: http://www.mestopv.cz/cz/turista/o_meste/prapor_a_znak/

Prostějovsko – popis regionu. *Weby regionu*. [online]. 9.4.2013 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: http://www.trasovnik.cz/k_olom/prostěj/prostěj.asp

Rak říční. *Bliž k přírodě*. [online]. 29.1.2013 [cit. 2013-01-29]. Dostupné z: http://www.blizprirode.cz/cz/encyklopedie/zivocichove/seznam_zivocichu/rak-ricni.html

Stavby. *Slavné vily*. [online]. 9.4.2013 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.slavnevily.cz/stavby/stavby-prostějov/dum-se-zudrem>

Stavby Prostějov. *Slavné vily*. [online]. 9.4.2013 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.slavnevily.cz/stavby/stavby-prostějov/farni-kostel-povyseni-sv-krize>

Stavby Prostějov. *Slavné vily*. [online]. 9.4.2013 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.slavnevily.cz/stavby/stavby-prostějov/narodni-dum>

Stavby Prostějov. *Slavné vily*. [online]. 9.4.2013 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.slavnevily.cz/stavby/stavby-prostějov/nova-radnice>

Stavby Prostějov. *Slavné vily*. [online]. 9.4.2013 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.slavnevily.cz/stavby/stavby-prostějov/farni-kostel-povyseni-sv-krize>

Web 71. *Kontakt*. [online]. 9.4.2013 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.web71.cz/kontakt/>

Wikipedie. *Prostějov*. [online]. 11.4.2013 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Prost%C4%Bjov>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Píseň *Konopky* k tanci *Cófavá*.

Příloha č. 2: Dotazník pro žáky 5. tříd 1. ZŠ.

Příloha č. 3: Úryvek „Den se krátí, noc se dluží.“

Příloha č. 4: Pracovní list „Na svatého Ondřeje.“

Příloha č. 5: Pracovní list „Na sv. Barboru.“

Příloha č. 6: Úryvek „Mikuláš.“

Příloha č. 7: Úryvek „Vánoce, Vánoce, skorole bodete...“

Příloha č. 1: Píseň *Konopky* k tanci *Cófavá*.

3. Konopky / Cofavá /

ZVOLNA

The image shows a musical score for a song. It consists of three staves of music. The first staff is labeled 'ZVOLNA' and contains the lyrics 'Rostó, rostó, rostó, konopě za cestó, a só pěkně zele-ný.' The second staff contains the lyrics 'Meze něma roste modrooky děvče, až ve roste bode mý'. The third staff contains the lyrics 'bode mý'. The music is written in a simple, folk-like style with a treble clef and a key signature of one flat.

Rostó, rostó, rostó, konopě za cestó, a só pěkně zele-ný.

Meze něma roste modrooky děvče, až ve roste bode mý

bode mý

1. /: Rostó, rostó, rostó, konopě za cestó,
a só pěkně zelený :/
/: Meze něma roste modrooky děvče,
až veroste, bode mý :/
2. /: Mládenečko mladé, poslechni mé rade,
zanech teho ženění :/
/: Oženiš se jedná, tvářičke tě zbledná,
krása se ti promění :/

Příloha č. 2: Dotazník pro žáky 5. tříd 1. stupně ZŠ.

Ahoj, jmenuji se Jarmila Vejskalová,

pocházím z Prostějova a jeho okolí jako většina z vás. Prostějov je součástí úrodné Hané, pro níž je typická hanáčtina, hanácký kroj a různé další zvyky a tradice. Chtěla bych Tě poprosit o vyplnění tohoto dotazníku, který slouží k výzkumu v diplomové práci. Dotazník je anonymní a není na známky, je krátký a zabere Ti jen pár minut. Tak s chutí do toho a dej se do vyplňování, staneš se tak součástí velice zajímavého výzkumu, jehož vyplněním třeba pomůžeš obnovit krásné hanácké zvyky a tradice, u kterých se dříve děti jako ty dobře bavily a zažily mnoho zajímavých situací.

Děkuji za vyplnění, Jarmila Vejskalová.

Třída:

1. Zatrhni:

- a) chlapec
- b) děvče

2. Ve kterém měsíci v Prostějově probíhají hanácké slavnosti (hody)?

.....

3. Navštěvuješ tyto hanácké slavnosti?

- a) ano
- b) ne

4. Máš ty osobně nebo někdo jiný z rodiny hanácký kroj?

- a) ano (napiš, kdo má z rodiny hanácký kroj)

.....

- b) ne

5. Viděl/a jsi někdy hanácký kroj? Pokud ano, tak napiš kde.

- a) ano, kroj jsem viděl/a

.....

- b) ne

6. Myslíš si, že jsou tvé vědomosti o hanáckém kroji dostatečné?

- a) ano
- b) ne

7. Probírali jste někdy ve škole tematiku hanáckého kroje?

- a) ano
- b) ne

8. Chtěl/a by ses dozvědět více informací, které se týkají hanáckého kroje?

- a) ano
- b) ne

9. Jak se jmenuje nářečí, které je typické pro Prostějov a jeho okolí?

.....

10. Mluví někdo z vaší rodiny tímto nářečím? Pokud ano, tak napiš kdo.

.....

.....

11. Pokus se přeložit následujících 5 slov z nářečí do spisovné češtiny!

babóňat =

brutvan =

šufánek =

kadlátko =

zemáky =

12. Myslíš si, že jsou tvé vědomosti o hanáckém nářečí dostatečné?

- a) ano
- b) ne

13. Probírali jste někdy ve škole tematiku hanáckého nářečí?

- a) ano
- b) ne

14. Chtěl/a by ses dozvědět více informací, které se týkají hanáckého nářečí?

- a) ano
- b) ne

15. Znáš nějaké hanácké písně nebo tance?

- a) ano, znám tance: .....
- písně: .....

- b) ne

16. Chtěla by ses naučit některé typicky hanácké tance a písně?

- a) ano
- b) ne

17. Které vánoční zvyky a tradice dodržujete?

- a) lití olova
- b) trhání větvičky na svátek sv. Barborky
- c) obchůzky na den sv. Barbory
- d) Obchůzky na den sv. Lucie
- e) rozkrajování jablka na Štědrý den
- f) házení pantoflem
- g) výroba adventního věnce
- h) dodržujeme úplně jiné zvyky:

.....

18. Které předvelikonoční a velikonoční tradice dodržujete?

- a) malování vajíček
- b) pletení pomlázky
- c) polévání vodou
- d) velikonoční pomlázku na Velikonoční pondělí
- e) předvelikonoční půst
- f) honění Jidáše (hrkání na Zelený čtvrtek)
- g) vynášení moreny
- h) chození s létečkem
- i) dodržujeme úplně jiné zvyky:

.....

19. Líbilo by se ti, kdybys měl/a možnost vyzkoušet si ve škole tyto kulturní tradice a zvyky týkající se vánočních a velikonočních svátků?

- a) ano
- b) ne

Příloha č. 3: Úryvek „Den se krátí, noc se dluží.“

„Den se krátí, noc se dluží“

Nastává zimní období, které začíná Martinem (11. listopadu) a končí ostatky. Sem patří mnoho obyčejů pro ukrácení dlouhých zimních večerů, mnoho zábav a zvyků dospělých (přástky) i dětí (Mikuláš), draní peří, Barborky, Lucky.

Jsou to zvyky, které připravují dospělí dětem pro jejich radost i potěšení. Mají však i výchovný charakter. Děti jsou chváleny nebo kárány a na určený den či okamžik se s dětinskou zvědavostí, nedočkavostí a touhou těší. Některé zvyky a tradice upadly v zapomnění, některé se udržují dodnes. Svým způsobem sahají až do pradávne minulosti, a proto vás s nimi seznámíme.

Obohatí vaše znalosti ze zvykosloví zimního období a vykreslí vám obraz tohoto času a života našich předků. Vždyť vymizely úplně společné přástky a vymřely staré přadleny a s nimi mnohé pohádky, pověsti i písně.

Příloha č. 4: Pracovní list „Na svatého Ondřeje.“

„Na svatého Ondřeje“

Koho by nevábilo dozvědět se, jaká bude jeho budoucnost? Každého. Svobodným dívkám jsou však určeny pouze dva nejdůležitější věšební dny z celého roku, a to na sv. Ondřeje a na Štědrý den.

Pomocí různých zvuků, hlasů, počítání polínek, slévání olova, házení střevícem, tvoření stínů, vytíráním šátků apod., se dívky dovídají, kdo si je vezme, za koho se vdají a kdy, odkud vyvolený bude apod.

Tento den opředeny tajemnou věštbou přinášel zábavu hlavně o prástkách. Patří do zimního novoročí, a proto se o něm zmiňujeme.

1. Odpověz na následující otázky, vše najdeš v textu.

Který den se slaví svátek sv. Ondřeje?

Která chemická látka se lila a lije v den sv. Ondřeje do vody?

Čím je tento den „opředeny“?

Jmenuj alespoň tři věštby, pomocí kterých se lidé snažili dozvědět svou budoucnost!

2. Pokus se pomocí nápovědy vymyslet vlastní říkanky k věštění.

Co se říkalo při věštění:

Při lití se říkávalo: „**Svatý Ondřeji, olovo leji, abys mi ukázal koho se naději.**“

Děvčata klepající na kurník říkávala: „**Kohoutku, Kohoutku! Zakokrhej, muže-li dostanu vědět mi dej. Slepičky vynechte kokotání, nekazte mi vdávání.**“

Na svatého Ondřeje bral chlapec děvče na záda ke chlívku, tloukl na dvířka a oslovoval svini: „**Milá plemenico, povíš nám něco, přinesl jsem dívku k tvému chlívku, kolik dáš rochetů za tolik se vdá roků.**“

Děvče třesoucí plotem říkávalo: „**Třesu, třesu tímto plotem, všichni svatí mým životem. Kde je můj milý dnes, ať tam zaštěká pes.**“

Nápověda:

Svatý Ondřeji, vědět mi dej, zda potkám ženicha a bude mi hej!

3. Přepiš koledu z hanáckého nářečí do spisovné češtiny

Vánoční koleda

Pote, chlapci k nám,
koledo vám dám.
Po oříško, po jabličko,
oblečem se do kožóško,
bodem zpivati,
koledovati.

Deť je zema, mráz,
sleším divné hlas.
Ptáci v pulnoc vezpěvojó,
a pastíři vetrobojó,
co to novyho,
neslychanyho.

Na nebi jasnym,
anděl se vznáši.
Selném hlasem prozpěvoje,
všeckém ledem oznamoje:
„Narodil se nám
spasitel a král.“

Leži v Betlémě,
v jeslich na seně.
Anděli se mo klanijó,
chválo a čest mo vzdávajó,
běžte, pospěšte,
ócto mo vzdéte.
Sem pospěšte ptáčátka

Sem pospěšte ptáčátka, zvířátka,
zpivéte u děťátka:
spi, spi, spi,
náš Ježíšku spi.

Pod' sem, milý slavičku, čižičku,
zpivé pěknó pisničku:
spi, spi, spi,
náš Ježíšku spi.

Čižiček prozpěvuje, zpěvuje,
a hrdlička cukruje:
spi, spi, spi,
náš Ježíšku spi.

Příloha č. 5: Pracovní list „Na sv. Barboru.“

„Na sv. Barboru“

Barborky

Patří k starobylým obchůzkám. Chodívaly v podvečer svátku Barbory 3. Prosince. V jedné skupině bylo 3 – 6 dívek. Byly bíle oblečeny a to tak, aby nebyly poznány a ničím prozrazeny. Bílá prostěradla kryla celé tělo. Tvořila sukni i halenu. Přes hlavu splývala bílá plachetka přidržoval a zdobil zelený věneček z krušpánku nebo barvínku, vázaný stuhou. Prostěradla v pase byla svázána stuhou téže barvy jako u věnečku. Někde nosily Barborky dlouhé bílé sukně a bílé jupky (rukávce, kacabajky, košile) převázané stuhou. Obličej si potřely vodou a pak foukaly do mouky, aby měly obličej bílý.

V ruce držely Barborky metličku a uzlíček nebo košíček s dárky (křížaly, ořechy, jablka, sušené švestky a hrušky), kterým podělovaly hodné děti. Zlobivé a nehodné napomínaly, strašily. V tom jim pomáhaly různé maškary, které je doprovázely – kozy, čerti s řetězy, kobyly, kominíci. Koza byla nejživější a měla na krku zvonek.

Barborky šlehaly metličkou na okno. Bylo to znamení, že už jdou do domu. Když vstoupily do světnice, pozdravily a přednesly říkání.

*My tři Barborky jsme,
z daleké krajiny jdeme
a dárky vašim dětem neseme,
kdo je hodné,
temu dáme,
a kdo zlobí,
temu hodně nalupáme.
Dárky jsme nepřišly zadarmo dát,
kdo jich dostane, musí rodiče i učitele poslouchat.
A teď půjdeme o stavení dále
a budete – li hodné, za rok se shledáme.*

V domě se dospělých poptaly, jak děti poslouchají, jak se učí, jak se chovají. Kde se děti ve strachu schovaly pod stůl nebo pod lůžko, tam je koza nebo čert vytáhli z úkrytu. Děti Barborkám odpovídaly na otázky, zpívaly nebo říkaly básničku, hádaly hádanky.

Na Barborku si dívky na vdávání utrhnou větvíčku třešně nebo višně, dají si jí do vody na teplé místo a čekají, zda na Štědrý den rozkvetne. Rozkvetlá větvíčka věští, že se děvče do roka vdá.

2. Pozorně si prohlédni obrázky a popiš, co se na nich odehrává.

Příloha č. 6: Pracovní list „Mikuláš.“

„Mikuláš“

Mikulášské občůzky mají nepřerušenu tradici a udržely se až dodnes. Je třeba podotknout, že se z tohoto obyčje mnoho detailů během doby „vytratilo“.

Mikulášské občůzce předcházelo „práskání na Mikuláše. Chlapci připravují sobě biče, shánějí šňůrku kalounku, jen aby hodně práskala. Týden před Mikulášem zrána a zvečera vycházeli za dědinu a práskali z bičů, aby svatý prý někde „neovázl“ se svým vozem, naloženým „hodným nákladem“, a tak do dědiny nedojel. 5. Prosince po setmění už se nepráská, to už je každý doma a čeká.

Na Hané vypravují rodiče dětem: Když se setmí, Mikuláš se spustí z nebe po zlatých pentlách a začne obcházet dědinu. V jeho průvodě je anděl, čert s řetězy, někde i smrt s kosou, bíle oděná. Mikuláš bývá oblečen jako biskup. Hlas zvonku a rachot řetězů oznamuje jeho příchod. Ve světnici vyslychá děti, ptá se na to neb ono, ale musí být opatrný, neboť se často prozradí, že nepřišel z nebe. Často je slyšet otázka: „Maměnko, bel to svaté? Nebele to naši stréček?“ „Bodeš ticho děvčesko,“ okřikne ji maminka, „deť svaté poslůchá za dveřama nebo za kominem!“ A je po vysvětlování.

Za stara nakládal Mikuláš křížaly, suché švestky, hrušky, ořechy, jablka. Dnes všelicos. Kam nepřijde, dávají si děti talíře, čepice, botky za dveře, na okno, aby je naplnil“. Nehodným dětem dává zemáky, řepu, uhlí.

Za starodávné dárky se považuje perník vykrajovaný a různé figurky z točenců z drobného kynutého těsta, které bylo zdobeno suchými třešněmi, švestkami a rozinkami. Bohaté bývaly mikulášské trhy s nejrůznějšimi pamlsky, hračkami, figurkami, zvířátky, marcipán, ozdobená jablíčka. Ještě dlouho po druhé světové válce dosti dlouho pekli pekaři čerty a Mikuláše z kynutého vánočkového těsta.

Příloha č. 7: Úryvek „Vánoce, Vánoce, skorole bodete...“

„Vánoce, Vánoce, skorole bodete...“

1. *Vánoční svátky jsou pro děti nejvítanějšími svátky zimního novoročí. Je to období plné zvyků, pověr, obyčejů a veselého koledování. Oslava zimního slunovratu je radostná. Důkazem toho je bohatá, štědrá večeře, vánoční stromek a nadílka – dar Štědrého večera.*

Každá maličkost má ve vánoční dny svůj význam, který my dnes už nechápeme v původní podobě, ale bereme vše jen jako tradici.

Zimní novoročí se ve svých obřadech obrací k přírodě a je prosbou za novou úrodu na poli, ve chlévě, na dvoře i v domě. Koledníci se svými koledami, říkadly, obracejí k přírodě a jejím darům, o ně prosí a je vysloveně jmenují, neboť všichni očekávají příchod nového roku a s ním přijde vše nové a tedy i nová úroda.

Zvláštní ráz i melodii mají vánoční koledy o Ježíškovi. Je jich velmi mnoho a jsou rozšířeny v nejrůznějších variantách po celé Moravě. Stavění betlémů přispívalo k výtvarnému ztvárnění Ježíškova narození, dostalo ryze český ráz a podněcuje lidové řezbáře dodnes. Mezi štědrovečerní zábavy chasníků patří práskání biči, které oznamují, že začínají Vánoce. Po večeři štědrovečerní, která obvykle začíná v 5 hodin, jakmile se setmí a objeví se na nebi první hvězdička, se vydá na koledu pastýř. Chodí po návsi se svým pomocníkem, který nese zvonec a občas jako ovce zabečí. Zastaví se pod okny, vytrubují a zpívají:

*Pojďte chlapci, k nám,
koledo vám dám,
po jabličko, po oříško,
oblečte se do kožóška,
bode mráz, mráz,
slešte velké hlas.*

Obdarování spěchají o dům dále. Přidávají se k nim chlapci, kteří s nimi běží v houfu a bečí jako ovce.

2. *Pastýř chodil na Štědrý den po koledě a nosil s sebou otýpku březových prutů, z nichž rozdával dívkám na housata, aby se jím dobře pásala. Které dívce prut do jara rozkveté, ta se ten rok vdá. Pastýř zatroubí pod oknem a dostává koledu – koláče, jablka, křížaly.*

Štědrovečerní večeře je připravena z úrody polí a zahrad podle tradice: Med, krupice

*a česnek, Polévka s prosnou kaší a houbami,
Trhané buchty posypané mákem, pokapané medem a máslem a pocukrované.
Křížaly, sušené švestky, třešně, hrušky, vše se smíchá a uvaří se tzv. muzika.
Koleda pro každého člena rodiny: jablko a ořech, bylinkový čaj.*

Dříve se vánoční cukroví nepeklo. Dobrá bábovka s trhanými buchtami byly tou největší pochoutkou. Nechyběla ani trnčená máčka se suchými švestkami, ořechy a mandlemi. K ní se přikusovala buchta. Nadílka v dnešní podobě nebyla.

Stavění jesliček byla záležitost otce a dětí. Vánoční stromek byl přejat z městského prostředí a býval to smrček. Na něm visela jablíčka panenská, ořechy i zlacené řetězy navlečené na nitce – slámka a čtvereček hadříku a zase slámka. Na vrcholu stromku byla hvězda. Ozdobou stolu byla rozkvetlá třešňová větvíčka – „barborka“.

Na slaměnce leželo na stole vše z úrody toho roku z pole i ze zahrady proto, aby byla úroda i příštího roku bohatá. Na štědrý den večer po jídle vzal hospodář hrách a hodil jím do čtyř rohů světnice, aby se mu všechno obilí zdařilo. Štěstí se zdvíhá o Štědrém večeru takto: vezmou se tři talíře a překlopí se. Pod jeden se dá kousek chleba, pod druhý peníz a pod třetí kousek hlíny. Nikdo z domácích neví, co kde leží. Podle toho, který talíř kdo zvedne, soudí se na osud příštího roku:

Chléb: nebude mít hlad

Peníze: nebude bez peněz

Hlína: do roka umře

3. Ještě po druhé světové válce chodili po dědinách ojedinele koledníci. Bud' ve skupině, nebo jednotlivci. Jejich zpěv, práskání bičů i tóny klarinetů se podmanivě nesly tichým večerem. Čekalo se na ně až do půlnoci. Popřáli nám radostné vánoce, maminka jim dala koledu a šli dál. Druhý svátek je na sv. Štěpána. Děti chodí po koledě a prozpěvují:

Koledníci k vám jdou,

koledovat budou,

a co vy jim dáte,

koledy nemáte.

Koláče jsou na polici,

hezky děvče na stolici.

Při Štěpánské koledě nosil pastýř do každého domu po dvou březových prutech, aby bylo čím na jaře na první pastvu vyhánět. Dostal za to vaření nebo koláč.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Jarmila Vejskalová
Katedra:	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Alena Vavrdová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Kulturní tradice regionu a jejich využití v primární škole
Název práce v angličtině:	Cultural traditions of the region and their use in primary school
Anotace práce:	Diplomová práce je určena učitelům 1. stupně ZŠ a žákům v regionu Prostějovsko. Praktická část práce přináší komplexní pohled na region Prostějovsko se zaměřením na kulturní tradice v národopisné oblasti Haná. Teoretická část stručně charakterizuje region Prostějovsko, empirická část zpracovává šetření, které bylo realizováno za účelem zjištění poznatků a zájmu žáků o tematiku kulturních tradic regionu.
Klíčová slova:	Region Prostějovsko, město Prostějov, tematika kulturních tradic regionu v RVP ZV, tradiční lidová kultura na Hané, projekt na téma advent a Vánoce na Hané.
Anotace práce v angličtině:	This thesis is appointed teachers and pupils of the 1. grade of primary schools of Prostějovsko region. The practical part of this thesis provides a comprehensive view of the region Prostějovsko focusing on the cultural traditions of ethnographic field Haná. The theoretical section briefly describes Prostějovsko region, empirical processes of inquiry, which was carried out to determine the knowledge and interest of pupils on the theme of the cultural traditions of the region.
Klíčová slova v angličtině:	Prostějovsko region, city Prostějov, issues of cultural traditions of the region in RVP ZV, traditional folk culture in Haná, a project on the theme of Advent and Christmas in

	Haná.
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1: Píseň Konopky k tanci Cófavá.</p> <p>Příloha č. 2: Dotazník pro žáky 5. tříd 1. stupně základních škol.</p> <p>Příloha č. 3: Úryvek „Den se krátí, noc se dluží.“</p> <p>Příloha č. 4: Pracovní list „Na svatého Ondřeje.“</p> <p>Příloha č. 5: Pracovní list „Na sv. Barboru.“</p> <p>Příloha č. 6: Úryvek „Mikuláš.“</p> <p>Příloha č. 7: Úryvek „Vánoce, Vánoce, skorole bodete...“</p>
Rozsah práce:	92
Jazyk práce:	český